

УДК 78.071.1 Малішевський:78.03(438:477)

DOI: [https://doi.org/10.31318/2414-052x.2\(43\).2019.171462](https://doi.org/10.31318/2414-052x.2(43).2019.171462)

НАЗАРЕНКО В. І.

Назаренко Валентина Іванівна – академічна і джазова піаністка, дослідниця (Нью-Йорк, США).

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-7775-6426>

ВІЛІНСЬКИЙ Ю. С.

Вілінський Юрій Савелійович – консультант і дослідник-архівіст (Нью-Йорк, США).

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-5936-324X>

ВОЛОСАТИХ О. Ю.

Волосатих Ольга Юріївна – кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри історії української музики та музичної україністики Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського.

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-3713-4187>

ВІТОЛЬД МАЛІШЕВСЬКИЙ У МУЗИЧНОМУ ЖИТТІ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ

На основі публікацій вітчизняних і закордонних дослідників, а також неопублікованих матеріалів родинного архіву Вілінських вперше цілісно відтворено життєвий і творчий шлях видатного митця ХХ століття, композитора, педагога, теоретика, диригента, енциклопедиста, громадського музичного діяча Вітольда Малішевського (1873–1939). Його діяльність суттєво вплинула на музичне життя України та Польщі і має велике значення для сьогодення. Хоча митцю присвячено чимало статей і про нього згадується у багатьох наукових працях, біографічної монографії про В. Малішевського, яка відповідала б сучасним вимогам, досі не створено. До того ж, часом ще поширюються застарілі погляди, породжені стагнаційними традиціями пострадянського мистецтвознавства. Творче життя композитора у наш час досліджують переважно польські вчені, українські музикознавці обходять його увагою. Виняток становлять розвідки одеських науковців, які досить активно висвітлюють діяльність фундатора і першого ректора Одеської консерваторії. Новаційною ознакою статті є актуалізація цієї яскравої постаті для української культури, наголошення на нерозривних зв'язках композитора з його «малою батьківщиною». З позицій та у контексті сучасного музикознавства підкреслено масштабність музичної та громадської діяльності, творчої та педагогічної спадщини В. Малішевського. Мета авторів – розібрати ідеологічні нашарування минулої епохи, спростувати їх деривативні стереотипи. Досить значний обсяг віднайденого й опрацьованого матеріалу не дає змоги повністю викласти його у науковій статті, тому наведено найважливіші факти з біографії митця.

Ключові слова: творчість Вітольда Малішевського, українська музична культура, Одеська консерваторія, неоромантична музична традиція, польські композитори.

© Назаренко В. І., 2019

© Вілінський Ю. С., 2019

© Волосатих О. Ю., 2019

«Я насамперед поляк і залишити батьківщину моїх предків не можу: для неї я тепер живу і працюю».

Вітольд Малішевський¹.

«...Для мене особливо цінним і глибоким є те, що ця висока нагорода надається від Академії – наступниці Варшавської консерваторії, яку я закінчив. Я завжди буду відчувати себе щиро вдячним моїм учителям, професорам – Вітольду Малішевському та Єжи Лефельду».

Вітольд Лютославський².

Постановка проблеми.

Вітольд Малішевський – видатний європейський музикант першої половини ХХ століття, діяльність якого залишила глибокий слід у музичному житті України та Польщі і має велике значення для сьогодення. Хоча про митця написано багато статей і його згадують у численних наукових працях, біографічній монографії, яка відповідала б сучасним вимогам, досі не створено. До того ж, подекуди все ще панують застарілі погляди, породжені стагнаційними традиціями пострадянського мистецтвознавства. У наш час творче життя і спадщину композитора вивчають переважно польські дослідники, а українські обходять його увагою. Виняток становлять розвідки одеських науковців, які досить активно висвітлюють діяльність фундатора і першого ректора Одеської консерваторії³.

¹ З листа до М. М. Вілінського від 3 серпня 1934 року // Родинний архів Вілінських.

² З промови при врученні почесного докторату Варшавської академії музики, 14.11.1988 р. (Lutosławski on Music / ed. and trans. by Z. Skowron. Lanham, MA : Scarecrow Press, 2007. P. 286–287).

³ Іванова С. Видатний діяч // Музика. 1985. № 4. С. 31–32; Капотина Н. В. Малишевский в отечественной культурной традиции // Одесская консерватория: забытые имена, новые страницы / Одесская гос. консерватория им. А. В. Неждановой; гл. ред. Н. Л. Огренич. Одесса, 1994. С. 9–13; Мирошниченко С. В. Основоположники теоретико-музыковедческой и композиторской школ Одессы: В. Малишевский, П. Молчанов, В. Золотарев // Там само. С. 21–36; Огренич Н. Л. Первый ректор (В. Малишевский в музыкальном образовании и исполнительстве Одессы) // Там само. С. 7–9; Розенберг Р. М. Музыкальная Одесса. Одесса : Ред.-изд. отд. обл. упр. по печ., 1995. С. 70–78, 94–98.

Огляд публікацій. Серед праць, які містять біографічні відомості про В. Малішевського, є статті¹, монографії і збірник, присвячений В. Лютославському². Матеріали Едварда Вроцького (Edward Wrocki)³ і Матеуша Глінського (Mateusz Gliński)⁴ дуже важливі, оскільки автори мали можливість безпосередньо спілкуватися з героєм цих публікацій, отримувати від нього інформацію. Стаття Ігоря Белзи⁵, присвячена ювілею В. Малішевського, містить важливі відомості, вона була, мабуть, першою за радянських часів, позбавленою ідеологічного спрямування. Цікаві архівні знахідки увела в науковий обіг Світлана Мірошниченко⁶. У статті Валентини Назаренко⁷ вперше наведено фрагменти з листування В. Малішевського і М. Вілінського. Серед останніх за часом праць відзначимо статтю Ренати Суховейко (Renata Suchowiejko) з онлайн-енциклопедії «Польський Петербург» (інформацію взято переважно з польських джерел)⁸. Дуже важливими є спогади Вітольда Лютославського⁹ і Анжея Пануфніка (Andrzej Panufnik)¹⁰. Проте в усіх цих публікаціях наведені лише короткі, фрагментарні відомості про життя і творчість В. Малішевського, а деякі містять неточні дані і загалом не дають цілісного уявлення про життя і творчість видатного митця. Навіть більше, проблема ускладнюється тим, що у працях різних років увиразнилась тенденція до використання концептуальних кліше з посиланнями на «авторитетні джерела» замість належного об'єктивного аналізу.

Мета публікації – актуалізувати постать Вітольда Малішевського в українській культурі, представити цілісно його життєвий шлях, педагогічну і творчу діяльність, а також зняти ідеологічні нашарування минулої епохи, спростувати їх деривативні стереотипи.

¹ Белза И. Ф. Витольд Малишевский // Музыкальная жизнь. 1973. № 15. С. 22; Мирошниченко С. В. Основоположники теоретико-музыковедческой и композиторской школ Одессы: В. Малишевский, П. Молчанов, В. Золотарев // Одесская консерватория: забытые имена, новые страницы. Одесса, 1994. С. 21–36; Назаренко В. І. Українська сторінка маестро Малішевського // День. 2009. № 143, 15 серпня; Gliński M. Witold Maliszewski. Z okazji odznaczenia Państwową Nagrodą Muzyczną // Muzyka. 1931. Nr 2. S. 82–83; Wrocki E. Witold Maliszewski. Rys życia i działalności artystycznej // Śpiewak : miesięcznik muzyczny. 1931. Nr 11, Listopad. S. (1) 145 – (4) 148.

² Gwizdalanka D., Meyer K. Lutosławski. Droga do dojrzałości. Kraków : PWM, 2005. 376 s.; Lutosławski on Music. Lanham, MA : Scarecrow Press, 2007. 372 p.; Stucky S. Lutosławski and his music. Cambridge : Cambridge University Press, 1981. 252 p.

³ Wrocki E. Witold Maliszewski. Rys życia i działalności artystycznej // Śpiewak : miesięcznik muzyczny. 1931. Nr 11, Listopad. S. (1) 145 – (4) 148.

⁴ Gliński M. Witold Maliszewski. Z okazji odznaczenia Państwową Nagrodą Muzyczną // Muzyka. 1931. Nr 2. S. 82–83.

⁵ Белза И. Ф. Витольд Малишевский // Музыкальная жизнь. 1973. № 15. С. 22.

⁶ Мирошниченко С. В. Основоположники теоретико-музыковедческой и композиторской школ Одессы: В. Малишевский, П. Молчанов, В. Золотарев // Одесская консерватория: забытые имена, новые страницы. Одесса, 1994. С. 21–36.

⁷ Назаренко В. І. Українська сторінка маестро Малішевського // День. 2009. № 143, 15 серпня.

⁸ Suchowiejko R. Maliszewski Witold / Малишевский Витольд Осипович // Polski Petersburg : encyklopedia. URL: <http://www.polskipetersburg.pl/hasla/maliszewski-witold> (dostęp: 19.01.2019).

⁹ Gwizdalanka D., Meyer K. Lutosławski. Droga do dojrzałości. Kraków : PWM, 2005. 376 s.; Lutosławski on Music / ed. and trans. by Z. Skowron. Lanham, MA : Scarecrow Press, 2007. 372 p.; Stucky S. Lutosławski and his music. Cambridge : Cambridge University Press, 1981. 252 p.

¹⁰ Panufnik A. Composing myself. London : Methuen, 1987. 369 p.

Статтю написано із залученням даних із численних публікацій вітчизняних і зарубіжних дослідників, а також матеріалів родинного архіву Вілінських. Використано матеріали українських і польських джерел, документи з архівів і бібліотек в Україні та за кордоном, зокрема у США. Новаційним у дослідженні є актуалізація цієї яскравої постаті для української культури. Наголошено на масштабності музично-громадської діяльності, творчої та педагогічної спадщини В. Малішевського. У науковій статті неможливо викласти весь обсяг віднайденого й опрацьованого матеріалу, тому наведено найважливіші факти з біографії митця.

Польський маестро Вітольд Малішевський (Witold Maliszewski) – видатний європейський митець, композитор, педагог, теоретик, диригент, енциклопедист, громадський музичний діяч, засновник музичних закладів в Україні і Польщі. Його масштабна постать насамперед репрезентує гармонійне поєднання багатьох талантів в одній особі. В. Малішевський пов'язаний з Україною, а далі – з історичним періодом у Польщі, який у музичному аспекті можна охарактеризувати як епоху К. Шимановського, В. Малішевського, Є. Моравського, К. Сікорського та ін. У Варшавській консерваторії професор В. Малішевський був учителем В. Лютославського і А. Пануфніка¹.

Народився В. Малішевський 20 липня 1873 року в Могилеві-Подільському. Його батька, польського патріота Йосифа Малішевського (Józef Maliszewski; помер 1879)² за участь у Польському повстанні (1863–1864) було заарештовано, а родину позбавлено шляхетності й засуджено до заслання³. Біограф В. Малішевського Е. Вроцький пише про його матір Леону (дівооче прізвище Криńska / Leona Kryńska), яка була гарною піаністкою і привчила дітей любити музику⁴. У листі до В. Лютославського далекий родич В. Малішевського Вацлав Годземба-Малішевський (Wacław Godziemba-Maliszewski)⁵ розповідає, що родина Малішевських походить з області Ломжа (Łomża). На його думку, у XVIII столітті між родинами Лютославських і Малішевських були певні

¹ Митець обіймав посади керівника музичного департаменту в Міністерстві релігійних конфесій і народної освіти, директора Варшавського музичного товариства (1925–1927), працював професором Варшавської консерваторії (1931–1939), очолював журі Першого міжнародного конкурсу імені Ф. Шопена у Варшаві (1927); був одним із засновників Інституту Фридерика Шопена (Maliszewski W. Historia powstania Instytutu // Chopin. 1937. № 1. S. 50–51). Його двічі вшановано польською «Нагородою Панською» (1931 – за оперу-балет «Сирена», премія становила 15000 злотих; 1938 – за Концерт для фортепіано з оркестром), а також Офіцерським хрестом ордена Відродження Польщі.

² В енциклопедичній статті Р. Суховейко зазначено, що він був службовець (urzędnik) (Suchowiejko R. Maliszewski Witold / Малишевский Витольд Осипович // Polski Petersburg : encyklopedia. URL: <http://www.polskipetersburg.pl/hasla/maliszewski-witold> (dostęp: 19.01.2019).).

³ За спогадами Ігоря Малішевського (онук молодшого брата В. Малішевського – Станіслава), Йосиф Малішевський не був засланий до Сибіру і не став «сибіряком», у суто польському розумінні слова. Він був висланий із Варшави до Оренбурзької губернії, село Ташла (із розмови з одним із авторів, факти не перевірені за архівними документами). Про родину В. Малішевського див. також: Капотина Н. В. Малишевский в отечественной культурной традиции // Одесская консерватория: забытые имена, новые страницы. Одесса, 1994. С. 9–13; Сухомлинова Е. В. Малишевский и Одесса: культурные истоки и наследование // Там само. С. 7–8.

⁴ Wrocki E. Witold Maliszewski. Rys życia i działalności artystycznej // Śpiewak : miesięcznik muzyczny. 1931. Nr 11, Listopad. S. (1) 145 – (4) 148.

⁵ Вацлав Годземба-Малішевський (Wacław Godziemba-Maliszewski) – відомий експерт з аналізу та інтерпретації фотографій, а також антикваріату (Maître Ébéniste) Див.: Wacław Godziemba-Maliszewski // Poles in America Foundation website. URL: http://www.poles.org/db/G_names/Godziemba_MW.html (accessed:19.01.2019).

зв'язки¹. Згодом родина Малішевських переїжджає на Кавказ (1876)², і молодий Вітольд розпочинає музичну освіту в Тифліському училищі ІРМТ у класі М. Іпполитова-Іванова (1889). 1891 року він приїхав до Санкт-Петербурга, де протягом року навчався на математичному факультеті Університету, 1892 року – вступив до Військово-медичної академії, яку закінчив 1897 року, а з 1898 року продовжив музичну освіту у класі композиції М. Римського-Корсакова і теорії музики у А. Бернгарда в Петербурзькій консерваторії³. Значний вплив на майбутнього композитора мав О. Глазунов (клас музичних форм)⁴. В. Малішевський закінчив консерваторію 1902 р., протягом останнього року навчання отримував стипендію імені А. Рубінштейна⁵. Став активним членом Беляєвського гуртка в Санкт-Петербурзі, який об'єднав російську музичну еліту.

Виконання 1902 року першої значної роботи В. Малішевського – симфонії *соль мінор* (ор. 8)⁶ – було успішним, преса захоплена вітала новий талантизм⁷. З ентузіазмом сприйняли музику В. Малішевського Ц. Кюї, Г. Ларош⁸, В. Стасов⁹. У 1907 році із

¹ Лист до Вітольда Лютославського. Цит. за: Gwizdalanka D., Meyer K. Lutosławski. Droga do dojrzałości. Warszawa : PWM, 2015. S. 52.

² Скоріше за все, їх було вислано (Малишевський І. Юбилей Одесской консерватории в семейном разрезе: известное музыкальное заведение отметило свое 90-летие и 130-летие его первого ректора // Зеркало недели. 2003. № 50.). Примусове переселення на Кавказ, як відомо, імперським урядом планувалося ще стосовно учасників повстання 1831 року (Бовуа Д. Гордиев узел Российской империи: власть, шляхта и народ на Правобережной Украине (1793–1914) / пер. с фр. М. Крисань. Москва : НЛЮ, 2011. 1008 с.).

³ Paja-Stach Ja. Maliszewski Witold // Encyklopedia muzyczna Polskiego Wydawnictwa Muzycznego. Czesc biograficzna : w 12 t. T. 6 : M / red. E. Dziębowska. Kraków : PWM, 2000. S. 56–57.

⁴ Suchowiejko R. Maliszewski Witold / Малишевский Витольд Осипович // Polski Petersburg : encyklopedia. URL: <http://www.polskipetersburg.pl/hasla/maliszewski-witold> (dostęp: 19.01.2019).

⁵ Мирошніченко С. В. Основоположники теоретико-музыковедческой и композиторской школ Одессы: В. Малишевский, П. Молчанов, В. Золотарев // Одесская консерватория: забытые имена, новые страницы. Одесса, 1994. С. 27.

⁶ Першу симфонію В. Малішевського виконано разом із прем'єрою твору А. Лядова «Баба-Яга» (Taruskin R. Stravinsky and the Russian traditions : in 2 vols. Vol I. Oakland, California : University of California Press, 2016. P. 48).

⁷ Прем'єра Першої симфонії В. Малішевського відбулася у Павловську 19 червня 1901 року, оркестром диригував автор (Блинова М. П. Примечания [к переписке А. К. Глазунова с Н. А. Римским-Корсаковым] // Глазунов А. К. Исследования. Материалы. Публикации. Письма : в 2 т. Ленинград : Музгиз, 1960. Т. 2. С. 253). Симфонія мала успіх, критичні та схвальні відгуки О. Глазунова (Глазунов А. К. Письмо Н. А. Римскому-Корсакову от 6 июля 1901 г. // Там само. С. 189) і М. Римського-Корсакова (Римский-Корсаков Н. А. Письмо А. К. Глазунову от 10 июля [1901 г.] // Там само. С. 190). Симфонія також виконувалась у IV Російському симфонічному концерті 18 березня 1904 року, диригент Ф. Блуменфельд (Блинова М. П. Примечания [к переписке А. К. Глазунова с Н. А. Римским-Корсаковым] // Там само. С. 265).

⁸ Gliński M. Witold Maliszewski. Z okazji odznaczenia Państwową Nagrodą Muzyczną // Muzyka. 1931. Nr 2. S. 82.

⁹ Емоційна, хвалебна рецензія В. Стасова викликала епатажну критику А. Нурока, який представляв товариство «Світ мистецтва», очолюване О. Бенуа та С. Дягілєвим. Р. Тарускін зазначає, що А. Нурока не можна сприймати серйозно, однак його критика В. Стасова не була безґрунтовною (Taruskin R. Stravinsky and the Russian traditions : in 2 vols. Vol I. Oakland, California : University of California Press, 2016. P. 353). Згодом пасквільна «*épater le bourgeois*» діяльність А. Нурока фактично стала однією з причин, що призвели до припинення існування «Мира искусства» (Бенуа А. Н. Мои воспоминания : в 5 кн. Москва : Наука, 1990. Т. 2, кн. 4, 5. С. 229, 677).

затримкою¹ відбулася прем'єра Другої симфонії *ля мажор* (ор. 12), під час якої композитор виступає також як диригент². Приблизно тоді ж В. Малішевський закінчує свою Третю симфонію *до мінор* (ор. 14)³. Його твори друкувались у видавництвах М. Беляєва і П. Юргенсона.

Протягом петербурзького періоду В. Малішевський жив у Гатчині, працював вихователем у Гатчинському сирітському інституті Імператора Миколи I, розпочати за фахом лікарську практику бракувало часу, займався композицією. У Гатчині познайомився з майбутньою дружиною – Наталією Макаревич⁴, розпочалася дружба з Василем Золотарьовим⁵, іншим учнем М. Римського-Корсакова.

* * *

В. Малішевському належить значний внесок у становлення музичного мистецтва в Україні. У 1913 році він став одним із засновників першої в Україні консерваторії – Одеської (нині – Одеська національна музична академія імені А. В. Нежданової). У газеті «Одесский листок» в жовтні 1908 р. уміщено світлину В. Малішевського з нагоди його призначення «новим директором Імператорських музичних класів» в Одесі, 1909 року С. Рахманінов підтримав кандидатуру В. Малішевського на посаду директора Одеського відділення Російського музичного товариства⁶. В. Малішевський залучив до роботи відомих фахівців місцевого музичного училища, на базі якого було

¹ Симфонія була написана 1905 р. (Глазунов А. К. Письма, статьи, воспоминания. Избранное. Москва : Музгиз, 1958. С. 302, 317).

² Блинова М. П. Примечания [к переписке А. К. Глазунова с Н. А. Римским-Корсаковым] // Глазунов А. К. Исследования. Материалы. Публикации. Письма : в 2 т. Ленинград : Музгиз, 1960. Т. 2. С. 265. (Музыкальное наследие).

³ Надрукована видавництвом М. П. Беляєва 1912 року, прем'єра того ж року. У наш час цей твір виконувався 2015 року Королівським шотландським національним оркестром, диригент Мартін Йейтс (Martin Yates; компакт-диск Dutton Epoch, 2016). Саме цьому творові Малішевського присвячує досить гострі рядки М. Мясковський (Мясковский Н. Я. Летопись провинции // Мясковский Н. Я. Статьи. Письма. Воспоминания / ред., сост. и примеч. С. Шлифштейна : в 2 т. Т. 2 : Литературное наследие. Москва : Сов. композитор, 1960. С. 20; Мясковский Н. Я. Петербургские письма [VIII] // Там само. С. 49, 50). У його критичних нотатках, які він підписував псевдонімом «Мізантроп», дістається також критику-невдасі О. Оссовському і диригенту, від якого «с души прёт», – О. Зілоті та іншим. Це, зокрема, призвело до категоричної відмови виконувати твори М. Мясковського в концертах О. Зілоті. На жаль, дослідники зазвичай оминають той факт, що ці критичні зауваження написав не шанований метр радянського симфонізму, а вчорашній студент, молодий композитор, який іще шукав визнання. Див.: Зілоті А. И. Письмо С. С. Прокофьеву от 28 июля 1915 г. // Зілоті А. И. Воспоминания и письма / сост. Л. М. Кутателадзе; под ред. А. Н. Раабена. Ленинград : Сов. композитор, 1963. С. 258; Мясковский Н. Я. Письмо В. В. Держановскому от 25 сентября 1911 г. // Мясковский Н. Я. Статьи. Письма. Воспоминания / ред., сост. и примеч. С. Шлифштейна : в 2 т. Т. 2 : Литературное наследие. Москва : Сов. композитор, 1960. С. 300; Мясковский Н. Я. Письмо В. В. Держановскому от 14 октября 1911 г. // Там само. С. 307.

⁴ Макаревич Наталія Антонівна (1882–1974). Кислов В. А. Гатчинская увертюра маэстро Малишевского. URL: <http://www.kraeved-gatchina.de/oчерki/gatchinskie-polyaki/polacy-gaczynskie-3/> (дата обращения 19. 01. 2019).

⁵ Золотарев В. А. Воспоминания о моих великих учителях, друзьях и товарищах : автобиографический очерк. Москва : Музгиз, 1957. С. 189–190.

⁶ Рахманинов С. В. Письмо В. Э. Направнику // Рахманинов С. В. Письма / ред., вступ. ст. и коммент. З. Апетян. Москва : Музгиз, 1955. С. 379.

створено консерваторію, запросив до викладання європейських музикантів¹. Він увів курси з композиції, гармонії, енциклопедії², інструментовки, оркестру й ансамблю³. Як диригент, він давав концерти зі студентським оркестром, який виконував твори Л. ван Бетховена, Й. Гайдна, М. Бруха, А. Літольфа, М. Римського-Корсакова і О. Бородіна. У класі В. Малішевського з композиції продовжив навчання Микола Вілінський, який закінчив консерваторію 1919 року, а у 1920-му став її викладачем⁴. Приблизно 1915 року в Одеській консерваторії починає працювати випускник Віденської консерваторії, талановитий піаніст, органіст і композитор Теофіл Ріхтер, батько і наставник молодого Святослава Ріхтера. Пізніше в очолюваній В. Малішевським консерваторії працюють видатний музикознавець і критик О. Оссовський⁵ (учень і друг М. Римського-Корсакова, друг і колега О. Глазунова та О. Зілоті, один із керівників Беляєвського гуртка, водночас тісно пов'язаний з О. Бенуа й С. Дягілевим).

В. Малішевський духовно пов'язаний не лише з Одесою і Санкт-Петербургом, а й із Києвом. Тут працював його улюблений учень Микола Вілінський, жила племінниця Інна Василівна Кончаковська (1902–1985)⁶, донька власника нині знаменитого будинку на Андріївському узвозі, 13, у якому мешкав Михайло Булгаков⁷. До речі, у непрості радянські часи, І. Кончаковська зберегла для Києва унікальний будинок-садибу, який тепер є Музеєм Булгакова, відомим у всьому світі.

У 1915 році В. Малішевський публікує теоретичну працю «Учение о модуляциях»⁸, яку присвячує М. Римському-Корсакову. Після Лютневої революції 1917 року він спільно з іншими директорами російських консерваторій подає проект «Устава консерватории», у якому запропоновано надати консерваторіям автономію у вирішенні

¹ Улітку 1913 року В. Малішевський надіслав список викладачів Одеської консерваторії на затвердження до Головної дирекції ІРМО (Розенберг Р. М. Музыкальная Одесса. Одесса : Редакционно-издательский отдел областного управления по печати, 1995. С. 76–77).

² Тобто поєднання естетичних, загальнотеоретичних і музично-історичних аспектів у ретроспективі стильової еволюції (Маркова Е. Н., Смирнова Л. А. Традиции исторического музыковедения в Одесской консерватории // Одесская консерватория: забытые имена, новые страницы. Одесса, 1994. С. 13–21).

³ Мирошниченко С. В. Основоположники теоретико-музыковедческой и композиторской школ Одессы: В. Малішевский, П. Молчанов, В. Золотарев // Одесская консерватория: забытые имена, новые страницы. Одесса, 1994. С. 29.

⁴ Згодом М. М. Вілінський став одним із засновників консерваторії в Кишиневі (Назаренко В. І., Вілінський Ю. С. Композитор і педагог Микола Вілінський (1888–1956). Життя. Спогади. Роздуми // Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. Вип. 114 : Композитори і музикознавці Київської консерваторії у 1941–2010-х роках. Київ, 2016. С. 67–109).

⁵ Олександр Оссовський – двоюрідний брат Миколи Вілінського.

⁶ У родинному архіві Вілінських зберігається лист Інни Кончаковської до Ірини Вілінської (донька Миколи Вілінського) із запрошенням відвідати її в «Домі Булгакова» (від 16 квітня 1974 р.).

⁷ Василя Павловича Листовничого, якого вважають прообразом Василіси з «Білої Гвардії» (Кончаковский А. П. В гостях у дочери Листовничего // Легенды Дома Турбиных. Кн. 4. Киев : Кий, 2007. С. 19–69; Петровский М. С. Мастер и город. Киевские контексты Михаила Булгакова. Киев : Дух і літера, 2001. С. 140–141). Вочевидь, саме її мав на увазі Ігор Малішевський, дещо помилково називаючи «дочкою двоюрідної сестри Вітольда Ніною» (Малішевський І. Юбилей Одесской консерватории в семейном разрезе: известное музыкальное заведение отметило своё 90-летие и 130-летие его первого ректора // Зеркало недели. 2003. № 50).

⁸ Малішевский В. И. Учение о модуляциях. Одесса : Издание Одесского отделения ИРМО, 1915. 118 с. Авторы вдячні співробітникам бібліотеки НМАУ ім. П. І. Чайковського за допомогу в пошуку цієї книги та інших джерел.

мистецьких і організаційних питань¹. У цей період він виявляє себе як видатний педагог, композитор, диригент, харизматичний організатор. Крім Миколи Вілінського й Олександра Павленка², учнями В. Малішевського в Одесі були відомі музиканти: Олександр Давиденко, Климентій Корчмарьов, Борис Шехтер, Володимир Дукельський (Вернон Дюк / Vernon Duke). В. Дукельський згадує у мемуарах: «У справі мого музичного навчання Глієра тепер замінив Вітольд Малішевський. Гарний моложавий поляк, на той час директор Одеської консерваторії»³. Можна стверджувати, що у свої 40 років В. Малішевський зробив блискучу кар'єру – успішно заснував першу в Україні⁴ (четверту в Російській імперії) консерваторію, директором і професором якої став⁵. Ректор Одеської консерваторії (1984–2000) Микола Огренич писав: «Як композитор і теоретик, Малішевський продовжував і розвивав в Одесі традиції Римського-Корсакова. На їх основі виховувались і його учні, композитори: Давиденко, Шехтер, Павленко та Вілінський, який надалі став першим головою Одеської композиторської організації. Тому є підстави вважати Малішевського фундатором одеської композиторської школи»⁶. Під впливом школи М. Вілінського сформувався й випускник Одеської консерваторії видатний композитор Костянтин Данькевич, який згодом, протягом 1956–1967 років, очолював Спілку композиторів України⁷. «Епоха Малішевського»⁸ в Одесі сприяла якісним змінам у музичному житті міста й України загалом. Та коли до влади остаточно прийшли більшовики, В. Малішевський, побоюючись переслідувань (його київського родича В. Листовничого було заарештовано, і він трагічно загинув 1919 року), вирішує залишити Одесу⁹. Олена Вілінська¹⁰ згадує, що, передбачаючи свій арешт, В. Малішевський переживав і за подальшу долю свого учня: «Я беру всі витрати на вашу родину на себе. Я не можу залишити Миколу Миколайовича, він талановитий, справжній музикант»¹¹.

Вагомий внесок В. Малішевського в розвиток музичної культури в радянські часи було проігноровано, його ім'я заборонене, досягнення замовчувались, факти навмисне перекручували¹². Свою роль відіграли цензура і пропаганда, а також токсичний

¹ А. К. Глазунов в консерватории // Глазунов А. К. Исследования. Материалы. Публикации. Письма : в 2 т. Ленинград : Музгиз, 1960. Т. 2. С. 420–421. (Музыкальное наследие).

² Павленко Олександр Антонович (1882–1941) – відомий музикознавець-теоретик, учень В. Малішевського, професор Одеської консерваторії.

³ Duke V. Passport to Paris. Boston ; Toronto : Little, Brown and Company, 1955. P. 61.

⁴ Львівська консерваторія на той час перебувала під юрисдикцією Австро-Угорщини.

⁵ Утім, успіхи молодого шляхетного поляка, особливо доброзичливе ставлення й піклування про нього вчителів – М. Римського-Корсакова та О. Глазунова – іноді викликали заздрість.

⁶ Огренич Н. Л. Первый ректор (В. Малишевский в музыкальном образовании и исполнительстве Одессы) // Одесская консерватория: забытые имена, новые страницы. Одесса, 1994. С. 8–9).

⁷ Назаренко В. І., Вілінський Ю. С. Композитор і педагог Микола Вілінський (1888–1956). Життя. Спогади. Роздуми // Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. Вип. 114 : Композитори і музикознавці Київської консерваторії у 1941–2010-х роках. Київ, 2016. С. 67–109; Назаренко В. І. Українська сторінка маестро Малішевського // День. 2009. № 143, 15 серпня.

⁸ Малишевський І. Юбилей Одесской консерватории в семейном разрезе: известное музыкальное заведение отметило свое 90-летие и 130-летие его первого ректора // Зеркало недели. 2003. № 50.

⁹ 6 грудня 1921 року (Wrocki E. Witold Maliszewski. Rys życia i działalności artystycznej // Śpiewak : miesięcznik muzyczny. 1931. Nr 11, Listopad. S. (1) 145 – (4) 148).

¹⁰ Вілінська Олена Петрівна (1892–1969) – дружина Миколи Вілінського.

¹¹ Спогади Олени Вілінської [Рукопис]. Арк. 5 // Родинний архів Вілінських.

¹² З певною іронією можна відзначити, що концертні тури Європою та Америкою випускників Одеської консерваторії – Е. Гілельса та Д. Ойстраха, а також С. Ріхтера (пов'язаного з цим закладом через батька) – були вагомим аргументами радянських ідеологів у роки «холодної війни».

компонент¹ радянського музикознавства, поширюючись на країни східного блоку, мав певний вплив на західні країни. У цьому аспекті вражає абсурдність епатажної та кон'юнктурної критики В. Малішевського Б. Асаф'євим, якому, мабуть, ввижалися досить сумнівні лаври А. Нурока: «Найтиповіший представник “симфонічного бюрократизму” – це Малішевський, чия безплідна плодовитість тепер, на відстані історично значимій, ще більш впадає в око»². Цілковито у традиціях часу (алюзивно), навішуються політичні ярлики: чужий елемент для радянської музики («симфонічний бюрократ»); білоемігрант («історична відстань»).

Зауважимо, що в час появи цієї безглуздої тиради більшість музикантів ігнорували її як ще одну абсурдну витівку Б. Асаф'єва³. Але пізніше, у радянські часи, і що особливо дивно, – у пострадянські, деякі фахівці вважали її своєрідною директивною вказівкою. У Музичній енциклопедії (головний редактор Ю. Келдиш) про В. Малішевського вміщено скромну статтю, у якій не названо його учнів, як і важливих фактів із його творчості й біографії⁴.

Як відомо, незважаючи на міфи радянських часів, провідні музикознавці й критики радянської доби – Б. Асаф'єв і Ю. Келдиш⁵ – не мали за життя стабільної репутації, особливо якщо порівняти з такими масштабними постатями, як О. Глазунов, О. Оссовський чи В. Малішевський. Загалом діяльність ідеологів від радянського музикознавства не тільки дезорієнтувала покоління радянських (а також пострадянських українських і російських) музикознавців⁶, а й увела в оману багатьох західних фахівців. Це призвело до суттєвих втрат у музикознавстві як науці. На жаль, помилки, ідеологічні та інші релікти минулої епохи, зокрема з келдишевської енциклопедії, потрапляють і в сучасні українські енциклопедичні видання.

Чи не першою принциповою відповідь на цю критику дала Світлана Мірошніченко: «Асаф'єв, який очолив ліве крило АСМ-а, у 20-ті роки викреслив із прогресивного розвитку вітчизняної музики майже ціле молоде покоління, переважно учнів Римського-Корсакова, що належали до “Беляєвського гуртка” (Р. Глієр, М. Іпполитов-Іванов, Я. Вітоль, Ф. Якименко, В. Золотарьов, С. Василенко, В. Малішевський та ін.)»⁷.

¹ Тобто така складова, у якій перекручено чи вилучено факти, а ідеологічна база явно не помітна, що не дає можливості фахівцям відразу ж відкинути такі твердження.

² Асаф'єв Б. В. Русская музыка. XIX и начало XX века. Ленинград : Музыка, 1979. С. 187–188. Нагадаємо, що «історична відстань», про яку пише Б. Асаф'єв, у моральному й культурному плані характеризувалася, незважаючи на НЕП, як культурний і моральний занепад, як варварські дії нової влади.

³ У січні 1927 р., «на відстані історично значимій», В. Малішевський, як Голова журі Першого міжнародного конкурсу піаністів імені Ф. Шопена, вітав музикантів різних країн, зокрема й радянських.

⁴ Свирида И. И. Малишевский Витольд // Музыкальная энциклопедия : в 6 т. / гл. ред. Ю. В. Келдыш. Т. 3 : Корто – Октоль. Москва : Сов. энциклопедия, 1976. Стб. 424.

⁵ Щодо одіозних ракурсів діяльності Ю. Келдиша на ниві радянського музикознавства див. дослідження К. Власової: Власова Е. С. 1948 год в советской музыке : документированное исследование. Москва : Классика-XXI, 2010. С. 126; 192; 315; 376 і далі.

⁶ Зокрема, у ґрунтовному довідниковому виданні «Музыка XX століття» ім'я В. Малішевського згадується виключно як учителя В. Лютославського (Акопян Л. О. Лютославский (Lutosławski) Витольд // Акопян Л. О. Музыка XX века : энциклопедический словарь. Москва : Практика, 2010. С. 316).

⁷ Мірошніченко С. В. Основоположники теоретико-музыковедческой и композиторской школ Одессы: В. Малишевский, П. Молчанов, В. Золотарев // Одесская консерватория: забытые имена, новые страницы. Одесса, 1994. С. 22–23.

С. Мірошніченко також досліджує життєтворчість, мабуть, менш масштабного композитора і педагога, але дуже цікавої постаті в музичній історії Одеси – Порфирія Молчанова, колеги

Нищівній критиці, яка за радянських часів зазнала цензури, піддають Б. Асаф'єва І. Стравінський¹, Д. Шостакович, В. Дукельський², І. Соллертинський та інші³. Із сучасних позицій, у науковому доробку Б. Асаф'єва можуть викликати запитання (поряд із запитаннями етичного характеру), наприклад, оригінальність, концептуальна стабільність підходів, спрощені фізичні моделі музичного мистецтва, а також поступова «советизація»⁴ його праць. Однак, на нашу думку, це не може стати основою для загального нігілістичного ставлення до музикознавця, яке відкидає його значний внесок у радянське музикознавство⁵.

* * *

До Варшави В. Малішевський приїхав уже визнаним майстром, авторитетним музикантом, засновником відомої у Європі консерваторії, проте Варшава тих часів по праву належала талановитому польському композитору Каролу Шимановському. Однак ніхто не мав сумніву, що такий майстер, як В. Малішевський, не приєднається до прихильників свого видатного польського колеги. Натомість, у варшавських музичних колах відбулася певна поляризація: дехто сприймав В. Малішевського як рятувальника класичного мелодичного напрямку. На жаль, діалог двох видатних маестро зводився до офіційного листування і не привів до якоїсь співпраці, що могло б, враховуючи великий досвід В. Малішевського, відвернути фіаско грандіозних планів К. Шимановського щодо реформи Варшавської музичної академії. Спроба останнього радикально реформувати вищий музичний навчальний заклад викликала гостру полеміку у варшавській пресі, яка містила статті обох композиторів⁶. Зазначимо, що

В. Малішевського як композитора. Мабуть, під впливом Б. Асаф'єва радянський музикознавець Ю. Кремльов використовує термін «белявщина» (рос.) (Кремлев Ю. А. А. В. Оссовский (1871–1957) // Оссовский А. В. Воспоминания. Исследования. Ленинград: Музыка, 1968. С. 9). Важко чимось іншим, окрім пієтету перед офіційним класиком радянського музикознавства, пояснити появу у статті, присвяченій творчості О. Оссовського, пасажів на кшталт: «...Зобразив його [Осовського] схилення перед обдаруванням Асаф'єва» (там само, с. 12); «сліпучий блиск музикознавчої творчості Асаф'єва» (там само, с. 14), що не відповідає дійсності.

¹ Баранова Т. Б. Стравинский – читатель и библиофил (О русской библиотеке композитора) // Научный вестник Московской консерватории : ежеквартальный журнал. 2013. № 1. С. 5–29; Viljanen E. The problem of the modern and tradition: early soviet musical culture and musicological theory of Boris Asafiev (1884–1949). Helsinki, Finland : Suomen Semiotican Secura, 2016. P. 583.

² Duke V. Passport to Paris. Boston ; Toronto : Little, Brown and Company. 1955. P. 217, 436, 461.

³ Б. В. Асаф'єв сам визнає гостру критику на свою адресу у листі до О. В. Оссовського від 5 жовтня 1930 р. (Див.: Кутателадзе Л. М. Из архива А. В. Оссовского // Театр и музыка. Документы и материалы. Москва ; Ленинград : Наука, 1963. С. 129–131). Див. також: Власова Е. С. 1948 год в советской музыке : документированное исследование. Москва : Классика-XXI, 2010. С. 324–328; Золотарёв В. А. Воспоминания о моих великих учителях, друзьях и товарищах : автобиографический очерк. Москва : Музгиз, 1957. С. 220–221.

За спогадами одного з авторів, Олена Вілінська називала Б. В. Асаф'єва «*un intellectuel sans talent*», що, мабуть, відображало настрої, принаймні, частини тогочасних музикантів і критиків.

⁴ Viljanen E. The problem of the modern and tradition: early soviet musical culture and musicological theory of Boris Asafiev (1884–1949). Helsinki, Finland : Suomen Semiotican Secura, 2016. P. 449.

⁵ Там само. С. 620–628.

⁶ Maliszewski W. Reorganizacja Państwowego Konserwatorium Muzycznego // Muzyka. 1931. Nr 11–12, S. 484.

на той час музичне життя у Варшаві було досить різноманітним і бурхливим: до Польщі приїздили провідні музиканти – М. Равель¹, О. Глазунов², І. Стравінський, С. Прокоф'єв, А. Онеггер та ін. Студенти Варшавської консерваторії мали можливість за державний кошт удосконалювати майстерність у Парижі й Відні.

Найбільш відомий учень В. Малішевського, один із найвидатніших музикантів ХХ століття польський композитор Вітольд Лютославський навчався композиції у В. Малішевського як його приватний студент, починаючи з 1928 року, а потім, із 1931 р. – як студент Варшавської консерваторії. За його спогадами, учитель ставився до нього по-батьківськи, але був вимогливим: прищеплював учневі строге ставлення до музичного матеріалу і почуття відповідальності за кожну написану ноту, був нещадним до безсистемності й нелогічності у творах свого учня³. За революційних часів шляхетна родина Лютославських зазнала страшних утрат – у вересні 1918-го поблизу Москви більшовики стратили батька композитора Йосипа Лютославського (Józef Lutosławski) разом із його братом Мар'яном (Marian Lutosławski). Під час Першої світової війни розорено їхній маєток Дроздово⁴. Коли в юного музиканта не стало коштів платити за навчання, він із почуття гідності хотів припинити заняття з В. Малішевським, але вчитель дав йому життєву настанову: він навчатиме його безкоштовно, а коли Вітольд стане майстром, то поверне борг, навчаючи безкоштовно своїх учнів, коли вони цього потребуватимуть⁵. В. Лютославський згадував: «Я завжди дуже високо шанував свого професора за його бездоганну чесність та моральні якості, за глибокі й різнобічні знання (крім музики, він вивчав математику і медицину). Так я відчув сильніше його нерозуміння сучасної музики 1930-х років та невдоволення нею»⁶. Розповідаючи про консервативні погляди В. Малішевського, В. Лютославський говорить про їхню дискусію щодо музики І. Стравінського⁷, але, на жаль, не наводить докладніше якихось аргументів Малішевського і власних. Він вказує, що здобув фундаментальні знання від свого педагога й наголошує: «Курс аналізу музичних форм, який викладав професор композиції Малішевський, залишився в моїй пам'яті на все

¹ На банкеті в готелі Європейський (Hotel Europejski) у Варшаві (1932) на честь М. Равеля та піаністки М. Лонг В. Малішевський сидів на почесному місці, напроти видатного французького композитора.

² У листі з Відня, датованому 20 червня 1928 р., О. Глазунов пише О. Оссовському про зустріч у Варшаві з польськими музикантами, зокрема з Е. Млинарським та В. Малішевським (Кутателадзе Л. М. Из архива А. В. Оссовского // Театр и музыка. Документы и материалы. Москва ; Ленинград : Наука, 1963. С. 114–115).

³ Stucky S. Lutosławski and his music. Cambridge : Cambridge University Press, 1981. P. 5.

⁴ Там само. С. 3.

⁵ Згодом В. Лютославський виконав цю настанову, надаючи матеріальну допомогу польським музикантам.

⁶ На думку авторів, тут ідеться про естетичне невдоволення цією музикою, ніж про її цілковите нерозуміння В. Малішевським. Не можна відкидати й дидактичну складову школи Малішевського. Водночас В. Лютославський підкреслює широкі горизонти і високі артистичні принципи свого вчителя, який, висловлюючи свої заперечення, не намагався нав'язувати учневі свої погляди. Як вважає В. Лютославський, це був чудовий урок артистичної етики і принципів митця (Lutosławski on Music / ed. and trans. by Z. Skowron. Lanham, MA : Scarecrow Press, 2007. P. 217–218).

⁷ Як згадує А. Пануфнік, – І. Стравінський, Ф. Пуленк, А. Онеггер і Д. Мійо були центральними постатями в музичному житті Парижа наприкінці 1930-х (Panufnik A. Composing myself. London : Methuen, 1987. P. 85). Не важко уявити, що музичне життя Парижа було особливо привабливим для молодих польських композиторів.

моє життя»¹. Свою розповідь В. Лютославський завершує цікавою настановою молодим музикантам: «Я б закликав молодих митців, яким пощастило навчатись з відмінними музикантами, щоб починати, наслідуючи їх, тобто імітуючи те, що їх учитель знає найкраще. З висоти багатьох років я дуже шкодую, що не поводився таким чином, оскільки міг би вивчити набагато більше. Я шкодую про це зараз, але це, мабуть, проблема, яку хтось розуміє занадто пізно»². В. Малішевський, зі свого боку, у листі-рекомендації написав про В. Лютославського: «...З часів Шопена не було в консерваторії такого талановитого учня»³. На час написання рекомендації вже дуже хворому маестро залишалось жити два роки...

Ім'я Б. Асаф'єва знову виникає досить несподівано. В. Лютославський в одному з пізніх інтерв'ю з американським музикознавцем Дугласом Растром (Douglas Rust) повторює, що для нього теорія форм В. Малішевського була великим відкриттям⁴. Він висловлює припущення, що на теорію форм В. Малішевського, можливо, мали вплив праці Б. Асаф'єва. В. Лютославський підкреслює, що В. Малішевський здійснив свою версію цього курсу, і «це було надзвичайно». У своїй праці Д. Растр, відзначаючи, що В. Лютославський ніколи не пояснював свої думки про вплив Б. Асаф'єва, аналізує ці припущення і вважає, що Малішевський міг ознайомитися з теорією Б. Асаф'єва 1920 року в Одесі⁵. Він вказує також, що композитор міг читати, наприклад, переклад праці Людвіга Бусслера⁶, коли та з'явилася в Росії. Обидва ці припущення викликають деякі запитання. По-перше, сумнівно, що в ті буремні часи праці Б. Асаф'єва були доступні в Одесі, а В. Малішевський мав час, і йому спало б на думку їх читати. По-друге, Малішевський з його освітою не потребував російськомовного перекладу книги німецького дослідника. Ніколас Рейланд (Nicholas Reyland), спираючись на свої розвідки, наголошує на оригінальності і незалежності розробок

¹ В. Малішевський розробив інноваційну теорію структурного аналізу музичних форм, яку він викладав своїм учням у Варшавській консерваторії. В. Лютославський стверджував, що лекції В. Малішевського «були далеко попереду [daleko odbiegały] від того, що тоді вивчали з цієї теми. Це були його самостійні дослідження, які ґрунтувались на традиціях російського методу. Малішевський назвав цей метод аналізу музичного твору “психологічним методом”» (Paja-Stach Ja. Maliszewski Witold // Encyklopedia muzyczna Polskiego Wydawnictwa Muzycznego. Czesc biograficzna : w 12 t. T. 6 : M / red. E. Dziębowska. Kraków : PWM, 2000. S. 56–57).

² Lutosławski on Music. Lanham, MA : Scarecrow Press, 2007. P. 217–218. Пік цього інтерв'ю В. Лютославського збігається зі сторіччям від дня народження В. Малішевського, але Лютославський про це не згадує. Інше його інтерв'ю див.: De Laveaux T. Witold Maliszewski – w setną rocznicę urodzin // Ruch Muzyczny. 1973. Nr 19. S. 15.

³ Gwizdalanka D., Meyer K. Lutosławski. Droga do dojrzałości. Kraków : PWM, 2005. S. 76. Серед вихованців класу В. Малішевського назвемо також знаних музикантів: Ф. Лабунський, Б. Войтович, Ф. Рибицький та ін.

⁴ Rust D. Conversation with Witold Lutosławski // The Musical Quarterly. 1995. Vol. 79. Issue 1. 1 March. P. 207–223. У бесіді з одним із авторів статті Дуглас Растр розповів, що коли на початку інтерв'ю він згадав В. Малішевського, обличчя В. Лютославського радісно засяяло. Лютославський: «Я розумію, що ви багато знаєте про мою освіту...» (там само, с. 207).

⁵ Rust D. A Russian rhetoric of form in the music of Witold Lutosławski // Gamut : Online Journal of the Music Theory Society of the Mid-Atlantic. 2010. Vol. 3. Issue 1 : A music-theoretical matrix: Essays in Honor of Allen Forte. Part II / ed. D. C. Berry. P. 205–231.

⁶ Bussler L. Musikalische Formenlehre. 2nd edn. Berlin : Carl Habel Verlagsbuchhandlung, 1894. 215 p.

В. Малішевського від методології Б. Асаф'єва¹. Цілком імовірно, що В. Малішевський побудував свою теорію форм на основі деяких джерел, якими згодом користувався й Б. Асаф'єв², але незалежно від нього і, що найважливіше, довів свій метод до практичного втілення.

Видатний диригент і композитор Анджей Пануфнік, учень В. Малішевського у класі музичних форм, тепло згадує в мемуарах, що саме Малішевський уперше сказав студенту Пануфніку про його талант, уважно переглянувши його дипломну роботу – «Псалом» у польському перекладі для двох голосів, мішаного хору та оркестру: «У творчості найголовнішим, найбільш рідкісним з усього є індивідуальність – і ви володієте нею. Тому не хвилюйтеся, мій дорогий пане»³. Це був поворотний момент у навчанні А. Пануфніка, адже його вчитель у класі композиції – Казімеж Сікорський (Kazimierz Sikorski) – змінив своє ставлення до студента і приділив велику увагу новому твору. У Варшавській консерваторії, незважаючи на всі симпатії й антипатії педагогів до музичних інновацій, увага надавалась передусім набуттю студентами-композиторами фундаментальних знань і навичок⁴. А. Пануфнік згадує також, що К. Сікорський, якого можна було вважати «прогресивним» професором, досить суворо наказав йому почати писати твори з конвенціональними гармоніями: «Я мушу визнати, ретроспективно, що Сікорський був правий у тому, що змусив мене спершу освоїти майстерність звичайної тональності, перш ніж дозволити мені полетіти в захоплюючому вихорі творчості»⁵.

У липні 1954 р. провідний польський композитор і диригент Анджей Пануфнік, колишній учень К. Сікорського і В. Малішевського, не витримавши утисків партійних функціонерів та ідеологів (за його словами, за тих утисків його композиторський дар почав згасати), змушений був виїхати до Англії. У цьому велику допомогу йому надав відомий польський і швейцарський композитор, критик і орієнталіст Костянтин Регаме (Konstanty Régamey, 1907–1982), до речі, киянин, син відомих київських музикантів. Та не все пішло гарно – А. Пануфніку довелося в Цюриху втікати на таксі від агентів польської секретної служби, які переслідували його⁶. Звісно, після цих подій ім'я А. Пануфніка зникло з усіх радянських і польських енциклопедій, і це, мабуть, залишило ще менше шансів для об'єктивного висвітлення життєтворчості В. Малішевського.

В. Малішевський успадкував найкращі традиції російської (петербурзької) школи М. Римського-Корсакова, О. Глазунова, А. Лядова та інших, сприймаючи їх крізь призму європейської свідомості. Можна виявити важливий вплив на його твори, його композиторську школу західноєвропейської музики, зокрема Л. ван Бетховена, Ф. Шуберта, Й. Гайдна, а з більш сучасних – К. Дебюссі, М. Равеля та ін. В. Малішевський вважав за необхідне з належною увагою і без упередження сприймати інноваційні музичні ідеї: «Композитор не повинен закривати очі на сучасні твори, навіть на найяскравіші

¹ Reyland N. "Akcia" and narrativity in the music of Witold Lutosławski : PhD Thesis. August 2005 / School of Music Cardiff University of Wales. Cardiff, Wales, 2005. P. 39–40.

² Наприклад, вони обидва могли би бути обізнані з працею О. Серова, у якій уперше використано термін «симфонізм». Див.: Серов А. Н. Девятая симфония Бетховена, её вклад и смысл // Серов А. Н. Избранные статьи : в 2 т. Т. 1. Москва ; Ленинград : Музгиз, 1950. С. 425–434.

³ Panufnik A. Composing myself. London : Methuen, 1987. P. 51.

⁴ Підкреслимо, що В. Лютославський і А. Пануфнік (як композитор), безумовно, репрезентують європейський рівень і досягнення варшавської композиторської школи міжвоєнного періоду.

⁵ Panufnik A. Composing myself. London : Methuen, 1987. P. 48–51.

⁶ Там само. С. 229–241.

продукти модернізму, він має бути спроможним знайти в кожному творі хоч частку натхнення і нову художню правду, яка залишиться для майбутніх часів і увійде у твори інших митців»¹. Занотуємо, що слід відрізняти видатні інновації від того, коли за музичною ексцентричністю криється відсутність справжнього таланту: В. Малішевський вказує, що йому багато разів доводилося слухати музику композиторів, яку він не може визнати мистецьким твором. Такі митці не виявили таланту творити музику у класичному стилі, з якого треба починати навчання. На думку Малішевського, музикант не може бути визнаним талантом, звертаючись до музичних експериментів, які порушують фундаментальні основи композиції².

Ми живемо в часи новітніх гармоній, музична аудиторія вже звикла до атональності, досить гостро дискусійною в минулому столітті. Та все ж еволюція музики і мистецтва взагалі не відбувалася так, як мріяли представники авангарду у 1920–1930-х роках. У цьому плані, розглядаючи музику В. Малішевського, варто згадати сентенції вже зрілого О. Бенуа: «...Через все изменения в человеческом художественном творчестве *проходит одна живительная струя – та самая, что придаёт ему характер подлинности – это искренность* (курсив – О. Бенуа). Истинная радость получается от сознания, что творение – будь то пластические образы (в том числе и спектакль), будь то музыкальные звуки, будь то мысли и слова – соответствует какой-то внутренней подсказке или тому, что принято называть “вдохновением”»³. Істинність і щирість, разом із талантом, школою і майстерністю пронизують увесь творчий шлях В. Малішевського. Мабуть, це і є ті складові, які резонують з уподобаннями сучасної музичної аудиторії.

Модерна історія переконає, що мистецтво не розвивається так, як точні науки, у яких чимало омріяних досягнень минулого століття нині цікавлять лише істориків. На думку відомого американського музикознавця Лорел Фей (Laurel E. Fay), музика Д. Шостаковича стала особливо популярною на Заході у період, коли зацікавлення «серіалізмом» і класичним авангардом значно зменшилось, і західна аудиторія та виконавці були готові сприйняти більш ясну й мелодійну музику, яка ґрунтується на традиціях минулого. Дослідниця наголошує, що творча спадщина Д. Шостаковича впевнено крокує в майбутнє⁴.

Говорячи про консервативні, справжні чи уявні погляди В. Малішевського як композитора і педагога, маємо враховувати й те, що багато матеріалу про його методу навчання і критики сучасних композиторів, на жаль, з різних причин уже втрачено⁵. Наприклад, було б дуже цікаво порівняти досить схвальну позицію М. Римського-Корсакова щодо ранніх творів і майстерності оркестровок І. Стравінського із критикою їх В. Малішевським. В. Лютославський нічого не розповідає про ставлення

¹ Maliszewski W. Na marginesie opery-baletu “Syrena” // Muzyka. 1928. № 4–5, 20 Maja. S. 180–181.

² Maliszewski W. Ku czemu idzie muzyka dzisiejsza? // Muzyka. 1934. № 4 (114), Kwiecień. S. 147–148.

³ Бенуа А. Н. Мои воспоминания : в 5 кн. Москва : Наука, 1990. Т. 2. Кн. 4, 5. С. 534. Продовжуючи свою думку, О. Бенуа зазначає, що бажання тільки дотримуватись моди у мистецтві народжує підробку чи навіть потворність.

⁴ Fay L. E. Shostakovich : A Life. Oxford : Oxford University Press, 2000. P. 286–287.

⁵ Д. Раст повідомив, що архів В. Малішевського втрачено під час війни. Токсичним впливом офіційного музикознавства було обмежено увагу фахівців до життєтворчості В. Малішевського за життя В. Лютославського, М. Вілінського та інших учнів.

В. Малішевського до музики С. Прокоф'єва¹. Водночас близьке оточення В. Малішевського – М. Вілінський, О. Оссовський – дуже цінували творчість композитора², а О. Оссовський, до того ж, багато в чому сприяв початку музичної кар'єри С. Прокоф'єва. О. Оссовський був особисто знайомий з І. Стравінським. Зокрема, твори останнього виконувались у концертах О. Зілоті, з яким співпрацював О. Оссовський. Ще одна особа, близька до В. Малішевського, – музикознавець і журналіст Борис Тюнеєв, перший автор статей про І. Стравінського у петербурзьких виданнях. У цьому випадку надмірний консерватизм В. Малішевського міг би їх відштовхнути і викликати гостру критику, чого не сталося. Цю суперечність можна пояснити двома аргументами: по-перше, треба відрізнити Малішевського композитора-естета від Малішевського композитора-інтелектуала, широкі горизонти та артистичні принципи якого надавали йому змогу бачити «нову художню правду» у творах модернізму; по-друге, першокласна композиторська школа В. Малішевського мала унікальний і універсальний вплив як на «тонального» композитора М. Вілінського, так і на провідного «атонального» композитора сучасності В. Лютославського. Звідси випливає, що одновимірною шкалою «консервативний – прогресивний» мало придатна для розуміння феномена маестро В. Малішевського.

Розглядаючи творчу діяльність В. Малішевського в Санкт-Петербурзі, Одесі й Варшаві, наведемо стислий синопсис його творчого доробку. Музична спадщина митця охоплює чотири симфонії (за деякими відомостями п'ять), Святкову увертюру (1910), опери-балети «Сирена» (1928) «Борута», Реквієм, Месу (1930), «Куявську фантазію для фортепіано з оркестром» (1928), Концерт для фортепіано з оркестром (1938), камерно-інструментальні ансамблі, сонати для скрипки, для віолончелі з фортепіано, три струнні квартети, струнний квінтет, п'єси для фортепіано, пісні й романси на слова О. Пушкіна, В. Жуковського, Л. Стаффа. В. Малішевський також закінчив Сьому симфонію Ф. Шуберта, за яку отримав Другу нагороду на Міжнародному конкурсі композиторів імені Ф. Шуберта в Женеві (1928). За кілька інших творів польського періоду В. Малішевський також отримав нагороди³.

Постановки опер-балетів «Борута» і «Сирена» В. Малішевського стали визначними подіями в музичному житті Варшави. С. Дягілев у листі з Варшави до С. Лифаря від 3 жовтня 1928 р. пише: «По делам театральным – в Большой театр [Teatr Wielki – В. Н., Ю. В., О. В.] – пойду только сегодня. Дают оперу “Казанова”, где танцует женская труппа – кое-что увижу, но серьёзные спектакли будут только в субботу – новый балет-опера “Сирена” – и в воскресенье “Жизель”»⁴.

¹ Програма дипломного концерту-іспиту з фортепіано В. Лютославського (1936), крім інших фортепіанних творів, містила твори В. Малішевського і С. Прокоф'єва (Gwizdalanka D., Meyer K. Lutosławski. Droga do dojrzałości. Kraków : PWM, 2005. S. 61). Див. також спогади Стефана Кіселевського / Stefan Kisielewski (там само, с. 73).

² У творчості С. Прокоф'єва учень В. Малішевського М. Вілінський (знавець і поціновувач музики, зокрема голосоведення А. Лядова) вбачав залізну логіку і на його творах показував своїм учням, як найгостріше співзвуччя може бути виправдане природним і логічним голосоведенням (Назаренко В. І., Вілінський Ю. С. Композитор і педагог Микола Вілінський (1888–1956). Життя. Спогади. Роздуми // Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. Вип. 114 : Композитори і музикознавці Київської консерваторії у 1941–2010-х роках. Київ, 2016. С. 67–109).

³ Paja-Stach Ja. Maliszewski Witold // Encyklopedia muzyczna Polskiego Wydawnictwa Muzycznego. Czesc biograficzna : w 12 t. T. 6 : M / red. E. Dziębowska. Kraków : PWM, 2000. S. 56.

⁴ Цит за: Лифарь С. М. Дягилев и с Дягилевым. Москва : Вагриус, 2005. С. 531.

* * *

Перебуваючи в Польщі, В. Малішевський не втрачає зв'язків з Одесою, листується з М. Вілінським, цікавиться справами в рідній йому консерваторії. У листі від 25 жовтня 1934 р. він пише: «Минуло 13 з лишком років, як я залишив дорогу Одесу, з якою пов'язаний багатьма нитками серця й розуму... Не буду про ці нитки писати докладно: Ви – свідок усього мого життя і роботи – знаєте все це не гірше за мене й оцініте, чим є для мене Одеса. Мене непереборно тягне в Одесу, хочеться ще раз, можливо, останній – побувати там, де залишив рідних, друзів, учнів, плоди своєї праці, дорогі могили...»¹.

Він також пише, що хотів би виступити в Одесі з концертом зі своїх творів і надсилає М. Вілінському орієнтовну програму. «З мого боку, – ділиться думками Малішевський, – це було б звітом моєї роботи в Польщі – перед країною, яка була моєю батьківщиною, школою, і якій я зобов'язаний своїм моральним надбанням². У цьому ж листі він просить передати вітання О. Павленку та іншим своїм друзям. В іншій кореспонденції, датованій 3 серпня 1936 року, В. Малішевський повідомляє М. Вілінському, що він також звернувся до Р. Глієра та М. Штейнберга³.

М. Вілінський клопотався про здійснення планів свого вчителя, але то був жорстокий час, багато чого було заборонено, зокрема й міжнародне листування, а такі проекти були навіть небезпечними для учасників. Справа, і без того непростя, набувала затяжного характеру. В одному з листів 1936 року В. Малішевський узгоджує з М. Вілінським нову можливу дату свого концерту – 25-й ювілей від дня заснування Одеської консерваторії (1938).

На жаль, виступити в Одесі йому не судилося – офіційного запрошення і дозволу приїхати до СРСР В. Малішевський так і не отримав. Він пішов із життя 18 липня 1939 року в Залесі, у передмісті Варшави⁴. Похований разом із дружиною на церковному цвинтарі у Пясечно (Piaseczno).

Незважаючи на всі спроби за радянських часів заборонити і знехтувати творчу спадщину В. Малішевського, вдячні нащадки завжди зберігали і зберігають його ім'я, пам'ять про вагомий внесок у музичну культуру. У наш час серед фахівців і шанувальників музики особливо відчувається зацікавлення особистістю В. Малішевського як композитора і педагога, натхненне життя якого поєднує Україну та Польщу. Цьому сприяло і святкування 2013 року під егідою ЮНЕСКО сторіччя від дня народження учня В. Малішевського – В. Лютославського. Видана останніми роками солідна дискографія творів композитора є вагомим внеском у музичну культуру ХХІ століття. Постать Вітольда Малішевського як видатного європейського митця, його творча й педагогічна спадщина в контексті музичного життя України і Польщі протягом першої половини ХХ століття ще потребують докладного дослідження й об'єктивної оцінки.

¹ Лист В. І. Малішевського до М. М. Вілінського від 25 жовтня 1934 року // Родинний архів Вілінських.

² Там само.

³ Лист В. І. Малішевського до М. М. Вілінського від 3 серпня 1936 року // Там само.

⁴ Ś. P. Witold Maliszewski [nekrolog] // Gazeta Lwowska. 1939. Nr 163, sobota 22 lipca. S. 1.

В. І. МАЛИШЕВСКИЙ,
новый директоръ Императорскихъ музыкаль-
ныхъ классовъ въ Одессѣ.

Фото 1. З газети «Одесский
листок»¹.

Фото 2. Микола Вілінський, студент Імператорського
Новоросійського університету. Роки навчання
у Вітольда Малішевського.

Фото 3. Микола Вілінський (у центрі) – випускник юридичного факультету Імператорського
Новоросійського університету. У роки навчання у Вітольда Малішевського.
Червень 1912 р. Публікується вперше.

¹ У наш час фото було опубліковано у статті: Назаренко В. І. Українська сторінка маестро Малішевського // День. 2009. № 143, 15 серпня.

Фото 4. Володимир Дукельський. «Словно, как лебеди белые...». Слова К. К. Случевського (з присвятою Вітольдові Малішевському). 11 січня 1920 р. Одеса. Фрагмент рукопису. Архів Вернона Дюка (Vernon Duke). Бібліотека Конгресу США. Публікується вперше.

Фото 5. Директори Варшавського музичного товариства.

Фото 6. О. Глазунов, один з учителів В. Малішевського, почесний доктор Кембриджського університету. 1907 р. Дарчий надпис О. Оссовському¹.

¹ Оссовский А. В. А. К. Глазунов за границей // Оссовский А. В. Музыкально-критические статьи. Ленинград : Музыка, 1971. С. 224–227.

Фото 7. Анджей і Скарлет¹ Пануфнік. Англія. 14 липня 1954 р.²

¹ Scarlet (справжнє ім'я – Марі Елізабет) – перша дружина А. Пануфніка (там само, с. 365).

² Світлина з британського тижневика (з архіву Ю. Вілінського та В. Назаренко).

Фото 8. Вітольд Малішевський – лауреат «Нагороди Панської». 1931 р.¹

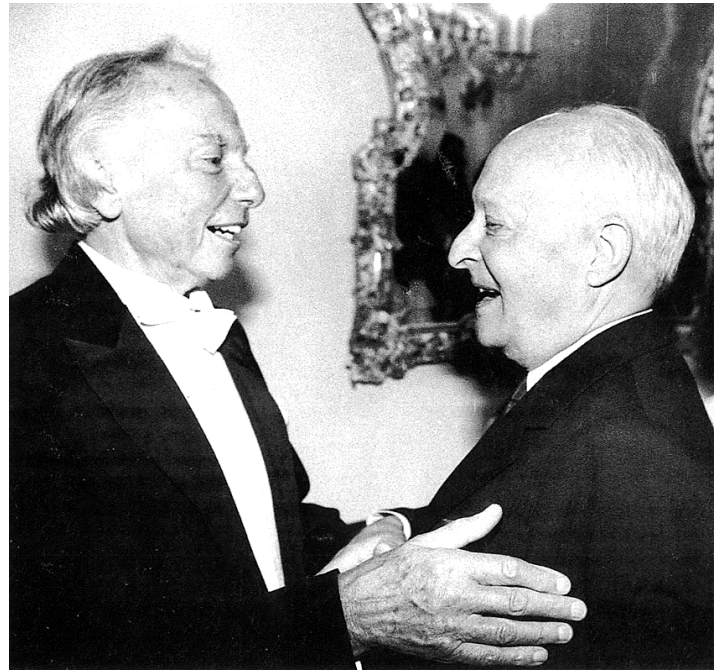

Фото 9. Анджей Пануфнік та Вітольд Лютославський. 1990 р.² Фото Владзімежа Ехенського (Włodzimierz Echeński).

Дорогой Николай Николаевич! Ваше летнее письмо, которое меня так взволновало, не имело ожидаемых последствий. Очевидно - это было труднее, чем Вы полагали. Буду отдавать - сам долблю - следующие сроки: 8 сент. 1938г. исполнить 25 лет со дня основания моей К-рии (название - "Муза", это Муз. общество - не было, "Муза", в узком смысле этого слова.) Готовьте этот юбилей, думайте обо мне и Еделманте, что не даешь сделать сейчас. Если будет возможность, напишите мне два слова о юбилее, который был в колдре мес. И еще раз прошу - напишите мне два слова о здоровье Ежат. Ду. Р. Масовой (б. Кубицкая, от которой больше года не имели сведений). Очень этим обиделась... (сент. 26, 28) от которой больше года не имели сведений. Чтобы пригласить Вас алушай Варшавское Радио в четверг 10 декабря от 9 до 10 ч. вел.: Это будет мой вечер. Будут исполнены вещи исключительно с оркестром: вступились к оп. "Борчута", Легенда о Неме-ме, 90-минутная французия, песни (старые) и балетная сюита из оп. "Сирена". Ноты мои французия Доложте-быть в К-рии, куда я их отправил в свое время. Извлеките их по забвению. Неужели некому замарать эти: наверно талантливый композитор не меньше, чем было... А оркестровые голоса мог-ли приписать по первому требованию... В их семье много замечательных и прекрасных сердечных Вас. обнимаю и шлю привет Емме Петровне и подросткам-детям пожелания. Пишите. Ваш И. Малішевський

Фото 10. Лист Вітольда Малішевського до Миколи Вілінського від 5 грудня 1936 р. Публікується вперше³.

¹ Додаток до часопису «Музыка». 1931. № 76. С. 10.

² Studio : monthly. Warsaw Prószyński i S-ka. 1993, August.

³ Див. також: Капотина Н. В. Малишевский в отечественной культурной традиции // Одесская консерватория: забытые имена, новые страницы. Одесса, 1994. С. 9–13.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ І ДЖЕРЕЛ

1. А. К. Глазунов в консерватории // Глазунов А. К. Исследования. Материалы. Публикации. Письма : в 2 т. Ленинград : Музгиз, 1960. Т. 2. С. 375–465. (Музыкальное наследие).
2. Акопян Л. О. Лютославский (Lutoslawski) Витольд // Акопян Л. О. Музыка XX века : энциклопедический словарь. Москва : Практика, 2010. С. 316–318.
3. Асафьев Б. В. Русская музыка. XIX и начало XX века. Ленинград : Музыка, 1979. 345 с.
4. Баранова Т. Б. Стравинский – читатель и библиофил (О русской библиотеке композитора) // Научный вестник Московской консерватории : ежеквартальный журн. Москва, 2013. № 1. С. 5–59.
5. Бенуа А. Н. Мои воспоминания : в 2 т, 5 кн. Москва : Наука, 1990. Т. 2, кн. 4, 5. 744 с.
6. Блинова М. П. Примечания [к переписке А. К. Глазунова с Н. А. Римским-Корсаковым] // Глазунов А. К. Музыкальное наследие. Исследования. Материалы. Публикации. Письма : в 2 т. Ленинград : Музгиз, 1960. Т. 2. С. 245–269.
7. Бовуа Д. Гордиев узел Российской империи: власть, шляхта и народ на Правобережной Украине (1793–1914) / пер. с фр. М. Крисань. Москва : НЛО, 2011. 1008 с.
8. Бэлза И. Ф. Витольд Малишевский // Музыкальная жизнь. 1973. № 15. С. 22.
9. Власова Е. С. 1948 год в советской музыке : документированное исследование. Москва : Классика-XXI, 2010. 456 с.
10. Глазунов А. К. Письмо Н. А. Римскому-Корсакову от 6 июля 1901 г. // Глазунов А. К. Исследования. Материалы. Публикации. Письма : в 2 т. Ленинград : Музгиз, 1960. Т. 2. С. 189–190. (Музыкальное наследие).
11. Глазунов А. К. Письмо Н. А. Римскому-Корсакову от 23 сентября 1905 г. // Глазунов А. К. Исследования. Материалы. Публикации. Письма : в 2 т. Ленинград : Музгиз, 1960. Т. 2. С. 300–302. (Музыкальное наследие).
12. Глазунов А. К. Письмо Н. А. Римскому-Корсакову от 11 июня 1906 г. // Глазунов А. К. Письма, статьи, воспоминания. Избранное / сост., вст. ст. и прим. М. А. Ганиной. Москва : Музгиз, 1958. С. 317.
13. Зилоти А. И. Письмо С. С. Прокофьеву от 28 июля 1915 г. // Зилоти А. И. Воспоминания и письма / сост. Л. М. Кутателадзе под ред. А. Н. Раабена. Ленинград : Музгиз, 1963. С. 258.
14. Золотарев В. А. Воспоминания о моих великих учителях, друзьях и товарищах : автобиографический очерк. Москва : Музгиз, 1957. 236 с.
15. Иванова С. Видатний діяч // Музика. 1985. № 4. С. 31–32.
16. Калениченко А. П., Кушнірук О. П., Семененко Н. Ф. Малишевський Вітольд Йосипович // Українська музична енциклопедія. Київ : ІМФЕ ім. М. Т. Рильського, 2011. Т. 3. С. 293–294.
17. Капотина Н. В. Малишевский в отечественной культурной традиции // Одесская консерватория: забытые имена, новые страницы / Одесская гос. консерватория им. А. В. Неждановой ; гл. ред. Н. Л. Огренич. Одесса, 1994. С. 9–13.
18. Кислов В. А. Гатчинская увертюра маэстро Малишевского. URL: <http://www.kraeved-gatchina.de/ocherki/gatchinskie-polyaki/polacy-gatczynskie-3/> (дата обращения: 19. 01. 2019).
19. Кончаковский А. П. В гостях у дочери Листовниченко // Легенды Дома Турбиных / собр. А. П. Кончаковский. Кн. 4. Киев : Кий, 2007. С. 19–69.
20. Кремлев Ю. А. А. В. Оссовский (1871–1957) // Оссовский А. В. Воспоминания. Исследования. Ленинград : Музыка, 1968. С. 3–14.
21. Кутателадзе Л. М. Из архива А. В. Оссовского // Театр и музыка. Документы и материалы. Москва ; Ленинград : Наука, 1963. С. 105–170.
22. Лифарь С. М. Дягилев и с Дягилевым. Москва : Вагриус, 2005. 592 с.
23. Малишевський В. І. Лист до М. М. Вілінського від 3 серпня 1934 року // Родинний архів Вілінських.

24. Малишевський В. І. Лист до М. М. Вілінського від 25 жовтня 1934 року // Родинний архів Вілінських.
25. Малишевський В. І. Лист до М. М. Вілінського від 3 серпня 1936 року // Родинний архів Вілінських.
26. Малишевский В. И. Учение о модуляциях. Одесса : Изд-е Одесского отделения ИРМО, 1915. 118 с.
27. Малишевский И. Юбилей Одесской консерватории в семейном разрезе: известное музыкальное заведение отметило своё 90-летие и 130-летие его первого ректора // Зеркало недели. 2003. № 50.
28. Маркова Е. Н., Смирнова Л. А. Традиции исторического музыкознания в Одесской консерватории // Одесская консерватория: забытые имена, новые страницы / гл. ред. Н. Л. Огренич. Одесса : ОГК им. А. В. Неждановой, 1994. С. 13–21.
29. Мирошниченко С. В. Витольд Малишевский – первый ректор консерватории и один из основоположников теоретико-музыковедческой и композиторской школ г. Одессы // Музыкальный вестник. 2013. № 25–26. С. 35–36.
30. Мирошниченко С. В. Основатели теоретико-музыковедческой и композиторской школ Одессы: В. Малишевский, П. Молчанов, В. Золотарев // Одесская консерватория: забытые имена, новые страницы / гл. ред. Н. Л. Огренич. Одесса : ОГК им. А. В. Неждановой, 1994. С. 21–36.
31. Мирошниченко С. В. Формирование музыкальной теоретической школы в музыкальных классах ОО ИРМО (1886–1897) // Трансформація музичної освіти : культура та сучасність : мат-ли музикологічного семінару, 23–25 квітня 1998 р. / гол. ред. М. Л. Огренич. Одеська держ. консерваторія ім. А. В. Нежданової. Одеса : Астропринт, 1998. Ч. 1. С. 95–103.
32. Мясковский Н. Я. Летопись провинции // Мясковский Н. Я. Статьи. Письма. Воспоминания / ред., сост. и примеч. С. Шлифштейна : в 2 т. Т. 2 : Литературное наследие. Москва : Сов. композитор, 1960. С. 19–21.
33. Мясковский Н. Я. Петербургские письма [VIII] // Мясковский Н. Я. Статьи. Письма. Воспоминания / ред., сост. и примеч. С. Шлифштейна : в 2 т. Т. 2 : Литературное наследие. Москва : Сов. композитор, 1960. С. 48–51.
34. Мясковский Н. Я. Письмо В. В. Держановскому от 11 ноября 1911 г. // Мясковский Н. Я. Статьи. Письма. Воспоминания / ред., сост. и примеч. С. Шлифштейна : в 2 т. Т. 2 : Литературное наследие. Москва : Сов. композитор, 1960. С. 307.
35. Мясковский Н. Я. Письмо В. В. Держановскому от 25 сентября 1911 г. // Мясковский Н. Я. Статьи. Письма. Воспоминания / ред., сост. и примеч. С. Шлифштейна : в 2 т. Т. 2 : Литературное наследие. Москва : Сов. композитор, 1960. С. 300–301.
36. Назаренко В. І. Українська сторінка маестро Малишевського // День. 2009. № 143, 15 серпня.
37. Назаренко В. І., Вілінський Ю. С. Композитор і педагог Микола Вілінський (1888–1956). Життя. Спогади. Роздуми // Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. Вип. 114 : Композитори і музикознавці Київської консерваторії у 1941–2010-х роках. Київ, 2016. С. 67–109.
38. Огренич М. Л. Перший ректор // Музика. 1991. № 3. С. 25.
39. Огренич Н. Л. Первый ректор (В. Малишевский в музыкальном образовании и исполнительстве Одессы) // Одесская консерватория: забытые имена, новые страницы / гл. ред. Н. Л. Огренич. Одесса : ОГК им. А. В. Неждановой, 1994. С. 7–9.
40. Оссовский А. В. А. К. Глазунов за границей // Оссовский А. В. Музыкально-критические статьи. Ленинград : Музыка, 1971. С. 224–227.
41. Петровский М. С. Мастер и город. Киевские контексты Михаила Булгакова. Киев : Дух і літера, 2001. 368 с.

42. Рахманинов С. В. Письмо В. Э. Направнику от 28 августа 1909 г. // Рахманинов С. В. Письма / ред., вступ. статья и коммент. З. Апетян. Москва : Музгиз, 1955. С. 379.
43. Римский-Корсаков Н. А. Письмо А. К. Глазунову от 10 июля [1901 г.]. // Глазунов А. К. Исследования. Материалы. Публикации. Письма : в 2 т. Ленинград : Музгиз, 1960. Т. 2. С. 190–191. (Музыкальное наследие).
44. Розенберг Р. М. Музыкальная Одесса. Одесса : Ред.-изд. отд. обл. упр. по печ., 1995. 161 с.
45. Свирида И. И. Малишевский Витольд // Музыкальная энциклопедия : в 6 т. / гл. ред. Ю. В. Келдыш. Т. 3 : Корто – Октябрь. Москва : Сов. энциклопедия, 1976. Стб. 424.
46. Серов А. Н. Девятая симфония Бетховена, её вклад и смысл // Серов А. Н. Избранные статьи : в 2 т. Т. 1. Москва ; Ленинград : Музгиз, 1950. С. 425–434.
47. Сухомлинова Е. В. Малишевский и Одесса: культурные истоки и наследование // Одесская консерватория. Славные имена. Новые страницы. Одесса : ОДК им. А. В. Неждановой, 1998. С. 7–8.
48. Bussler L. Musikalische Formenlehre. 2nd edn. Berlin : Carl Habel Verlagsbuchhandlung, 1894. 215 p.
49. De Laveaux T. Witold Maliszewski – w setną rocznicę urodzin // Ruch Muzyczny. 1973. Nr 19. S. 15.
50. Duke V. Passport to Paris. Boston ; Toronto : Little, Brown and Company, 1955. 502 p.
51. Fay L. E. Shostakovich : A Life. Oxford : Oxford University Press, 2000. 458 p.
52. Gliński M. Witold Maliszewski. Z okazji odznaczenia Państwową Nagrodą Muzyczną // Muzyka. 1931. Nr 2. S. 82–83.
53. Gwizdalanka D., Meyer K. Lutosławski. Droga do dojrzałości. Kraków : PWM, 2005. 376 s.
54. Lutosławski on Music / ed. and trans. by Z. Skowron. Lanham, MA : Scarecrow Press, 2007. 372 p.
55. Maliszewski W. Historia powstania Instytutu // Chopin. 1937. № 1. S. 50–51.
56. Maliszewski W. Ku czemu idzie muzyka dzisiejsza? // Muzyka. 1934. № 4 (114), Kwiecień. S. 147–148.
57. Maliszewski W. Na marginesie opery-baletu “Syrena” // Muzyka. 1928. № 4–5, 20 Maja. S. 180–181.
58. Maliszewski W. Reorganizacja Państwowego Konserwatorium Muzycznego // Muzyka. 1931. № 11–12. S. 484.
59. Paja-Stach Ja. Maliszewski Witold // Encyklopedia muzyczna Polskiego Wydawnictwa Muzycznego. Czesc biograficzna : w 12 t. T. 6 : M / red. E. Dziębowska. Kraków : PWM, 2000. S. 56–57.
60. Panufnik A. Composing myself. London : Methuen, 1987. 369 p.
61. Reyland N. “Akcia” and narrativity in the music of Witold Lutosławski : PhD Thesis. August 2005 / School of Music Cardiff University of Wales. Cardiff, Wales, 2005. 353 p.
62. Rust D. A Russian rhetoric of form in the music of Witold Lutosławski // Gamut : Online Journal of the Music Theory Society of the Mid-Atlantic. 2010. Vol. 3. Issue 1 : A music-theoretical matrix: Essays in Honor of Allen Forte. Part II / ed. D. C. Berry. P. 205–231.
63. Rust D. Conversation with Witold Lutosławski // The Musical Quarterly. 1995. Vol. 79, Issue 1. 1 March. P. 207–223.
64. Ś. P. Witold Maliszewski [nekrolog] // Gazeta Lwowska. 1939. Nr 163, sobota 22 lipca. S. 1.
65. Stucky S. Lutosławski and his music. Cambridge : Cambridge University Press, 1981. 252 p.
66. Suchowiejko R. Maliszewski Witold / Малишевский Витольд Осипович // Polski Petersburg : encyklopedia. URL: <http://www.polskipetersburg.pl/hasla/maliszewski-witold> (dostęp: 19.01.2019).
67. Taruskin R. Stravinsky and the Russian traditions : in 2 vols. Vol I. Oakland, California : University of California Press, 2016. 992 p.

68. Viljanen E. The problem of the modern and tradition: early soviet musical culture and musicological theory of Boris Asafiev (1884–1949). Helsinki, Finland : Suomen Semiotican Secura, 2016. 670 p.

69. Waclaw Godziemba-Maliszewski // Poles in America Foundation website. URL: http://www.poles.org/db/G_names/Godziemba_MW.html (accessed:19.01.2019).

70. Wrocki E. Witold Maliszewski. Rys życia i działalności artystycznej // Śpiewak : miesięcznik muzyczny. 1931. Nr 11, Listopad. S. (1) 145 – (4) 148.

REFERENCES

1. A. K. Glazunov in the Conservatory [A. K. Glazunov v konservatorii]. (1960). *Glazunov A. K. Musical heritage. Research. Materials. Publications. Letters [Muzykal'noe nasledie. Issledovanija. Materialy. Publikacii. Pis'ma]*: in 2 vols, vol. 2. Leningrad: Muzgiz, pp. 375–465 [in Russian].
2. Akopyan, L. (2010). Lutosławski Witold. *XXth Century Music [Muzyka XX veka]. Encyclopedic Dictionary*. Moscow: Praktika, pp. 316–318 [in Russian].
3. Asafiev, B. (1979). Russian music. XIX and the beginning of the XXth century [*Russkaya muzyka. XIX i nachalo XX veka*]. 2nd ed. Leningrad: Muzyka, 345 p. [in Russian].
4. Baranova, T. (2013). Stravinsky – reader and bibliophile (About the composer's Russian library) [Stravinskiy – chitatel i bibliofil (O russkoy biblioteke kompozitora)]. *Scientific Bulletin of the Moscow Conservatory [Nauchnyy vestnik Moskovskoy konservatorii], a quarterly magazine*, 1, pp. 5–59 [in Russian].
5. Belza, I. (1973). Witold Maliszewski [Vitold Malishevskiy]. *Music life [Muzykal'naya zhizn]*, 15, p. 22. [in Russian].
6. Benua, A. (1990). *My memories [Moi vospominaniya]*: in 2 vols, 5 books. vol. 2, books 4, 5. 2nd ed. Moscow: Nauka, 744 p. [in Russian].
7. Blinova, M. (1960). Notes [to A. K. Glazunov's correspondence with N. A. Rimsky-Korsakov] [Primechanija [k perepiske A. K. Glazunova s N. A. Rimskim-Korsakovym]]. *Glazunov A. K. Musical heritage. Research. Materials. Publications. Letters [Muzykal'noe nasledie. Issledovanija. Materialy. Publikacii. Pis'ma]*: in 2 vols, vol. 2. Leningrad: Muzgiz, pp. 245–269 [in Russian].
8. Bovua, D. (2011). *Gordian knot of the Russian Empire: power, gentry and the people in Right-Bank Ukraine (1793–1914) [Gordiev uzel Rossiyskoy imperii: vlast, shlyahta i narod na Pravoberezhnoy Ukraine (1793–1914)]*. Moscow: Novoe literaturnoe obozrenie, 1108 p. [in Russian].
9. Bussler, L. (1894) *Musical form theory [Musikalische Formenlehre]*. 2nd ed. Berlin: Carl Habel Verlagsbuchhandlung, 215 p. [in German].
10. De Laveaux, T. (1973). Witold Maliszewski – on the anniversary of the birth [Witold Maliszewski – w cetną rocznicę wrodzin]. *Musical Movement [Ruch Muzyczny]*, 19, p. 15 [in Polish].
11. Fay, L. (2000). *Shostakovich, A Life*. Oxford: Oxford University Press, 458 p. [in English].
12. Glazunov, A. (1958). Letter to N. A. Rimsky-Korsakov [Pis'mo N. A. Rimskomu-Korsakovu] dated June 11, 1906. *Glazunov A. K. Letters, articles, memories. Favorites [Pis'ma, stat'i, vospominaniya. Izbrannoe]*. Moscow: Muzgiz, p. 317 [in Russian].
13. Glazunov, A. (1960). Letter to N. A. Rimsky-Korsakov [Pis'mo N. A. Rimskomu-Korsakovu] dated July 6, 1901. *Glazunov A. K. Musical heritage. Research. Materials. Publications. Letters [Muzykal'noe nasledie. Issledovanija. Materialy. Publikacii. Pis'ma]*: in 2 vols, vol. 2. Leningrad: Muzgiz, pp. 189–190 [in Russian].
14. Glazunov, A. (1960). Letter to N. A. Rimsky-Korsakov [Pis'mo N. A. Rimskomu-Korsakovu] dated September 23, 1905. *Glazunov A. K. Musical heritage. Research. Materials. Publications. Letters [Muzykal'noe nasledie. Issledovanija. Materialy. Publikacii. Pis'ma]*: in 2 vols, vol. 2. Leningrad: Muzgiz, pp. 300–302 [in Russian].

15. Gliński, M. (1931) Witold Maliszewski. On the occasion of awarding the State Music Award [Witold Maliszewski. Z okazji odznaczenia Państwową Nagrodą Muzyczną]. *Music [Muzyka]*, 2, pp. 82–83 [in Polish].

16. Gwizdalanka, D. and Meyer, K. (2015). *Lutoslawski. The road to maturity* [Lutosławski. Droga do dojrzałości]. Warszawa: PWM. 376 p. [in Polish].

17. Ivanova, S. (1985). Prominent figure [Vy'datny'j diyach]. *Music [Muzyka]*, 4, pp. 31–32 [in Ukrainian].

18. Kalenychenko, A., Kushniruk, O. and Semenenko, N. (2011). Malyshevsky Witold Yosypovych [Malishevskiy Vitold Josypovych]. *Ukrainian Music Encyclopedia [Ukrainska muzychna encyklopediya]*. The Rylsky Institute of Art Studies, Folklore and Ethnology, vol. 3: L–M. Kyiv, pp. 293–294. [in Ukrainian].

19. Kapotina, N. (1994). W. Maliszewski in the national cultural tradition [V. Malishevskiy v otechestvennoy kulturnoy traditsii]. *Odessa Conservatory: Forgotten Names, New Pages [Odesskaya konservatoriya: zabytyie imena, novyye stranitsyi]*. A. V. Nezhdanova Odessa State Conservatory. Odessa, pp. 9–13 [in Russian].

20. Kislov, V. Gatchina overture by maestro Maliszewski [Gatchinskaya uvertyura maestro Malishevskogo] [online]. *Vladislav Kislov. Stranichka Gatchinskogo kraevedy*. Available at: <http://www.kraeved-gatchina.de/ocherki/gatchinskie-polyaki/polacy-gaczynskie-3> [Accessed 19.01.2019] [in Russian].

21. Konchakovskiy, A. (2007). Visiting Listovnichy's daughter [V gostyah u docheri Listovnichego]. *Legends of the House of Turbins. [Legendyi Doma Turbinyih]. Book 4*. Kiev: Kiy, pp. 19–69 [in Russian].

22. Kremlev, Yu. (1968). A. V. Ossovsky (1871–1957) [A. V. Ossovskiy (1871–1957)]. *Ossovsky A. V. Memoirs. Research [Ossovskiy A. V. Vospominaniya. Issledovaniya]*. Leningrad: Muzyka, pp. 3–14 [in Russian].

23. Kutateladze, L. (1963). From the archive of A. V. Ossovsky [Iz arhiva A. V. Ossovskogo]. *Theater and music. Documents and materials [Teatr i muzyka. Dokumenty i materialy]*. Moscow; Leningrad: Nauka, pp. 105–170 [in Russian].

24. Lifar', S. (2005) *Dyagilev and with Dyagilev [Djagilev i s Djagilevym]*. Moscow: Vagrius, 592 p. [in Russian].

25. *Lutoslawski on Music*. (2007). Z. Skowron (ed.). The Scarecrow Press [in English].

26. Malishevskiy, I. (2003). Anniversary of the Odessa Conservatory in the family section: a well-known music institution celebrated its 90th anniversary and 130th anniversary of its first rector [Yubiley Odesskoi konservatorii v semsynom razreze: izvestnoe muzykalnoe zavedenie otmetilo svoe 90-letie i 130-letie ego pervogo rektora]. *Weekly Mirror [Zerkalo nedeli]*, [online]. Available at: http://gazeta.zn.ua/SOCIETY/yubiley_odesskoy_konservatorii_v_semsynom_razreze_izvestnoe_muzykalnoe_zavedenie_otmetilo_svoe_90-le.html [Accessed 22.09.15] [in Russian].

27. Maliszewski, W. (1915). *Modulation Teaching [Uchenie o modulyatsiyah]*. Odessa: Izdanie Odesskogo otdeleniya IRMO, 118 p. [in Russian].

28. Maliszewski, W. (1928). On the Margin of the “Syrena” Opera-Ballet [Na Marginesie Opery-Baletu “Syrena”]. *Music [Muzyka]*, 4–5, pp. 180–181 [in Polish].

29. Maliszewski, W. (1931). Reorganization of the State Conservatory of Music [Reorganizacja Państwowego Konserwatorium Muzycznego]. *Music [Muzyka]*, 11–12, p. 484 [in Polish].

30. Maliszewski, W. (1934). Letter to M. M. Vilinsky [Ly'st do M. M. Vilinskogo] dated October 25, 1934. [letter]. *Vilinskys' family archive* [in Russian].

31. Maliszewski, W. (1934). Letter to M. M. Vilinsky [Lyst do M. M. Vilin'kogo] dated August 3, 1934 [letter] *Vilinskys' family archive* [in Russian].

32. Maliszewski, W. (1934). What is the music of today? [Ku czemu idzie muzyka dzisiejsza?] *Music [Muzyka]*, 4 (114), pp. 147–148. [in Polish].

33. Maliszewski, W. (1936). Letter to M. M. Vilinsky [Ly'st do M. M. Vilins'kogo] dated August 3, 1936. [letter]. *Vilinskys' family archive* [in Russian].
34. Maliszewski, W. (1937). History of the Institute's establishment [Historia powstania Instytutu]. *Chopin*, 1, pp. 50–51 [in Polish].
35. Markova, E. and Smirnova, L. (1994). Traditions of historical musicology in the Odessa Conservatory [Tradicii istoricheskogo muzykoznanija v Odesskoj konservatorii]. *Odessa Conservatory: Forgotten Names, New Pages* [Odesskaya konservatoriya: zabyitye imena, novye stranitsyi]. A. V. Nezhdanova Odessa State Conservatory. Odessa, pp. 21–36 [in Russian].
36. Miroshnichenko, S. (1994). The founders of the theoretical musicological and compositional schools in Odessa: W. Maliszewski, P. Molchanov, V. Zolotarev [Osnovopolozhniky teoretiko-muzykovedcheskoj i kompozitorskoj shkol Odessyi: V. Malishevskiy, P. Molchanov, V. Zolotarev]. *Odessa Conservatory: forgotten names, new pages* [Odesskaya konservatoriya: zabyitye imena, novye stranitsyi]. A. V. Nezhdanova Odessa State Conservatory. Odessa, pp. 21–36 [in Russian].
37. Miroshnichenko, S. (1998). Formation of the music theoretical school in the music classes of OO IRMO (1886–1897) [Formirovanie muzykal'noj teoreticheskoy shkoly v muzykal'nyh klassah OO IRMO (1886–1897)]. *Transformation of musical education: culture and modernity* [Transformacija muzichnoj osvity: kultura ta suchasnist], vol. 1. Odessa: Astroprint, pp. 95–103 [in Russian].
38. Miroshnichenko, S. (2013). Witold Maliszewski – the first rector of the Conservatory and one of the theoretical musicological and composition schools of Odessa founders [Vitol'd Malishevskij – pervyj rektor konservatorii i odin iz osnovopolozhnikov teoretiko-muzykovedcheskoj i kompozitorskoj shkol g. Odessy]. *Musical herald* [Muzykal'nyj vestnik], № 25–26, pp. 35–36 [in Russian].
39. Myaskovsky, N. (1960). Chronicle of the province [Letopis' provincii]. *Myaskovsky N. Ya. Articles. Letters. Memories* [Mjaskovskij N. Ja. Stat'i. Pis'ma. Vospominanija]: in 2 vols, vol. 2: *Literary heritage* [Literaturnoe nasledie]. Moscow: Sovetskij kompozitor, pp. 19–21 [in Russian].
40. Myaskovsky, N. (1960). Letter to V. V. Derhanovsky [Pis'mo V. V. Derzhanovskomu] dated September 25, 1911. *Myaskovsky N. Ya. Articles. Letters. Memories* [Myaskovsky N. Ja. Stat'i. Pis'ma. Vospominanija]: in 2 vols, vol. 2: *Literary heritage* [Literaturnoe nasledie]. Moscow: Sovetskij kompozitor, pp. 300–301 [in Russian].
41. Myaskovsky, N. (1960). Letter to V. V. Derhanovsky [Pis'mo V. V. Derzhanovskomu] dated November 11, 1911. *Myaskovsky N. Ya. Articles. Letters. Memories* [Mjaskovskij N. Ja. Stat'i. Pis'ma. Vospominanija]: in 2 vols, vol. 2: *Literary heritage* [Literaturnoe nasledie]. Moscow: Sovetskij kompozitor, p. 307 [in Russian].
42. Myaskovsky, N. (1960). Saint Petersburg letters [VIII] [Peterburgskie pis'ma [VIII]]. *Myaskovsky N. Ya. Articles. Letters. Memories* [Mjaskovskij N. Ja. Stat'i. Pis'ma. Vospominanija]: in 2 vols, vol. 2: *Literary heritage* [Literaturnoe nasledie]. Moscow: Sovetskij kompozitor, pp. 48–51 [in Russian].
43. Nazarenko, V. (2009). Ukrainian page of Maestro Maliszewski [Ukrayins'ka storinka maestro Malishevs'kogo]. *Day* [Den'], 143, August 15 [in Ukrainian].
44. Nazarenko, V. and Vilins'kyj, Yu. (2016). Composer and Teacher Mykola Vilinsky (1888–1956). Life. Reminiscences. Reflections. [Kompozytor i pedagog Mykola Vilins'kyj (1888–1956). Zhy'ttya. Spogady'. Rozdumy']. *Scientific reporter of Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine* [Naukovij visnyk Nacionalnoi muzyčnoj akademii Ukrainy imeni P. I. Cajkovs'kogo]. Issue 114: *Composers and musicologists of the Kyiv Conservatory in 1941–2010. [Kompozytory i muzykoznavci Kyivskoi konservatorii u 1941–2010-h rokah]*. Kyiv, pp. 67–109 [in Ukrainian].
45. Ogrenich, N. (1994). First rector (W. Maliszewski in musical education and performance of Odessa) [Pervyy rektor (V. Malishevskiy v muzykal'nom obrazovanii i ispolnitelstve Odessyi)].

- Odessa Conservatory: Forgotten Names, New Pages [Odesskaya konservatoriya: zabyityie imena, novyie stranitsyi]*. A. V. Nezhdanova Odessa State Conservatory. Odessa, pp. 7–9. [in Russian].
46. Ogrenich, M. (1991). First rector [Pershyj rektor]. *Музика [Muzyka]*, 3, p. 25 [in Ukrainian].
47. Ossovskiy, A. (1971). A. K. Glazunov abroad [A. K. Glazunov za granitsey]. *Ossovsky A. V. Music-critical articles [Ossovskiy A. V. Muzykalno-kriticheskie stati]*. Leningrad: Muzyka, pp. 224–227 [in Russian].
48. Paja-Stach, Ja. (2000). Maliszewski. *PWM Music Encyclopedia. Biographical part [Encyklopedia muzyczna PWM. Czesc biograficzna]*: in 12 vols, vol 6: M. Kraków: PWM, pp. 56–57.
49. Panufnik, A. (1987). *Composing Myself*. London: Methuen, 369 p. [in English].
50. Petrovskiy, M. (2001). *Master and the city. Mikhail Bulgakov's Kiev contexts [Master i gorod. Kievskie konteksty Mihaila Bulgakova]*. Kyiv: Dukh i litera, 368 p. [in Russian].
51. Poles in America Foundation (2012). *Waclaw Godziemba-Maliszewski* [online]. Available at: http://www.poles.org/db/G_names/Godziemba_MW.html [in English].
52. Rahmaninov, S. (1955). Letter to V. E. Napravnik [Pismo V. E. Napravniku] dated August 28, 1909. *Rachmaninov S. V. Letters [Rahmaninov S. V. Pisma]*. Moscow: Muzgiz, p. 379. [in Russian].
53. Reyland, N. (2005). “*Akcja*” and Narrativity in the Music of Witold Lutosławski. PhD. School of Music Cardiff University of Wales, 353 p. [in English].
54. Rimskiy-Korsakov, N. A. (1960). Letter to A. K. Glazunov [Pis'mo A. K. Glazunovu] dated July 10, 1901. *Glazunov A. K. Musical heritage. Research. Materials. Publications. Letters [Muzykal'noe nasledie. Issledovaniya. Materialy. Publikacii. Pis'ma]*: in 2 vol, vol. 2. Leningrad: Muzgiz, pp. 190–191 [in Russian].
55. Rozenberg, R. (1995). *Musical Odessa [Muzykal'naja Odessa]*. Odessa: Redakcionno-izdatel'skij otdel oblastnogo upravleniya po pečati, 161 p. [in Russian].
56. Rust, D. (1995). Conversation with Witold Lutosławski. *The Musical Quarterly*, vol. 79 (1), pp. 207–223. [in English].
57. Rust, D. (2010). A Russian Rhetoric of Form in the Music of Witold Lutosławski. *Gamut*, [online], vol. 3 (1), pp. 205–231. Available at: <https://trace.tennessee.edu/gamut/vol3/iss1/8> [Accessed 19.01.2019] [in English].
58. Serov, A. (1950). Beethoven's Ninth Symphony, its contribution and meaning [Devjataja simfoniya Bethovena, ejo vklad i smysl]. *Serov A. N. Selected Articles [Serov A. N. Izbrannye stat'i]*: in 2 vols, vol. 1. Moscow, Leningrad: Muzgiz, pp. 425–434 [in Russian].
59. Stucky, S. (1981). *Lutosławski and his music*. Cambridge: Cambridge University Press, 252 p. [in English].
60. Suchowiejko, R. (2015). Maliszewski Witold / Maliszewski Witold Osipovich. *Polski Petersburg: encyklopedia* [online] Available at: <http://www.polskipetersburg.pl/hasla/maliszewski-witold> [Accessed 19.01.2019] [in Polish].
61. Suhomlinova, E. (1998). Maliszewski and Odessa: cultural origins and inheritance [Malishevskij i Odessa: kul'turnye istoki i nasledovanie]. *Odessa Conservatory: Glorious names, New Pages [Odesskaya konservatoriya: slavnnye imena, novyie stranitsyi]*. A. V. Nezhdanova Odessa State Conservatory. Odessa, pp. 7–9. [in Russian].
62. Svirida, I. (1976). Maliszewski Witold [Maliszewski Witold]. *Musical encyclopedia [Muzykal'naya entsiklopediya]*: in 6 vols. Moscow: Sov. Entsiklopediya, vol. 3: Korto – Oktol, column 424 [in Russian].
63. Taruskin, R. (2016). *Stravinsky and the Russian Traditions*: in 2 vols, vol. 1. University of California Press, 992 p. [in English].
64. Vernon, D. (1955). *Passport to Paris*. Boston; Toronto: Little, Brown and Company [in English].

65. Viljanen, E. (2016). *The Problem of The Modern Tradition. Early Soviet Musical Culture and the Musicological Theory of Boris Asafiev (1884–1949)*. Helsinki, Finland: Suomen Semiotican Secura, 670 p. [in English].
66. Vlasova, E. (2010). *1948 in Soviet music: a documented study [1948 god v sovetskoy muzyke: dokumentirovannoe issledovanie]*. Moscow: Klassika-XXI, 456 p. [in Russian].
67. Witold Maliszewski [obituary] [Ś. P. Witold Maliszewski]. (1939). [*Gazeta Lwowska*], 163, p. 1 [in Polish].
68. Wrocki, E. (1931). Witold Maliszewski. A sketch of life and artistic activity [Witold Maliszewski. Rys życia i działalności artystycznej]. *Singer: music monthly [Śpiewak: miesięcznik muzyczny]*, 11, pp. 145–148 [in Polish].
69. Ziloti, A. (1963). Letter to S. S. Prokofiev dated [Pis'mo S. S. Prokof'evu] July 28, 1915. *Ziloti A. I. Memories and letters [Vospominaniya i pis'ma]*. Leningrad: Gosudarstvennoe muzykal'noe izdatel'stvo, p. 258 [in Russian].
70. Zolotarev, V. (1957). *Memories of my great teachers, friends and comrades [Vospominaniya o moih velikih uchitelyah, druzyah i tovarischah]: an autobiographical sketch*. Moscow: Muzgiz, 236 p. [in Russian].

Назаренко В. И., Вилинский Ю. С., Волосатых О. Ю. Витольд Малишевский в музыкальной жизни Украины и Польши. На основе публикаций отечественных и зарубежных исследователей, а также ранее не опубликованных материалов семейного архива Вилинских впервые целостно воспроизведён жизненный и творческий путь выдающегося художника XX века, композитора, педагога, теоретика, дирижёра, энциклопедиста, общественного музыкального деятеля Витольда Малишевского (1873–1939). Его деятельность оставила глубокий след в музыкальной жизни Украины и Польши и имеет большое значение на нынешнем этапе. Хотя художнику посвящено немало статей, его упоминают во многих научных работах, биографической монографии В. Малишевского, соответствующей современным требованиям, до сих пор не создано. К тому же, иногда всё ещё бытуют устаревшие взгляды, порождённые стагнационными традициями постсоветского искусствоведения. Творчество композитора изучают преимущественно польские исследователи, а украинские музыковеды не уделяют ему внимания. Исключение составляют работы одесских учёных, освещающих его деятельность как основателя и первого ректора Одесской консерватории. Новаторской чертой статьи является актуализация этой яркой для украинской культуры личности, акцентирование неразрывных связей композитора с его «малой родиной». С позиций и в контексте современного музыковедения подчёркивается масштабность музыкально-общественной деятельности, творческого и педагогического наследия В. Малишевского. Цель статьи – снять идеологические наслоения прошлой эпохи, их деривативные стереотипы. Весьма значительный объём найденного и обработанного материала не позволяет полностью изложить его в научной статье, поэтому приведены важнейшие факты биографии художника.

Ключевые слова: творчество В. Малишевского, украинская музыкальная культура, Одесская консерватория, неоромантическая музыкальная традиция, польские композиторы.

NAZARENKO VALENTYNA

Classical and jazz pianist, researcher (New York, USA).

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-7775-6426>

VILINSKY YURI

Consultant and archivist-researcher (New York, USA).

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-5936-324X>

VOLOSATYKH OLGA

Doctor of Philosophy in Art Criticism, assistant professor at the Department of history of Ukrainian music and musical folklore at the Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine.

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-3713-4187>

DOI: [https://doi.org/10.31318/2414-052x.2\(43\).2019.171462](https://doi.org/10.31318/2414-052x.2(43).2019.171462)

WITOLD MALISZEWSKI IN THE MUSIC LIFE OF UKRAINE AND POLAND

Witold Maliszewski was an eminent European musician of the first half of the twentieth century, whose lifelong creative and pedagogical endeavor left a deep imprint upon the musical life in both Ukraine and Poland. It is still of great importance in our time, especially if one recalls that the Odessa conservatory founded by Maliszewski gave the world such talents as Emil Gilels and David Oistrakh and that Maliszewski's students in Warsaw were Witold Lutosławski and Andrzej Panufnik. Nevertheless, despite a large body of research dedicated to Maliszewski and numerous citations in the monographs a comprehensive artist's biography that meets the modern requirements has not yet been written. Additionally, the outdated publications produced by the stagnant traditions of the Soviet era musicology continue to exhibit some influence. Most recently the study of the composer's life and creative heritage is mainly originated by the Polish researchers, while the Ukrainian musicologists are somewhat behind. The notable exceptions are the works by the Odessa musicologists who investigate the pertinent aspects of Maliszewski's life as the founder and first rector of the Odessa Conservatory.

This work was written and based on a critical review and assessment of numerous publications by the Ukrainian and foreign researchers, as well as the documents from the Vilinsky family archive. The study peruses materials from Ukrainian and Polish sources and documents found during the research in the archives, and libraries in Ukraine and abroad, particularly in the United States. The authors had applied historical, chronological and comparative methods while also introducing a systematic approach. From the standpoint and in the context of the modern musicology, the sheer scale of influence and current importance of Maliszewski's legacy is emphasized.

The aim of the study is an attempt to actualize this highly spirited and vibrant personality for Ukrainian culture and to convey a coherent depiction of Witold Maliszewski's life, pedagogical and creative legacy, as well as to analyze and dismount the ideological overlays of the previous époque and to dismiss their derivative stereotypes.

Findings. Despite all bans and attempts to neglect the creative and pedagogical legacy of Witold Maliszewski, carried out by the Soviet authorities, his name and the memory of his outstanding contribution to musical culture have always been well preserved and will be kept in great esteem by grateful descendants. Nowadays, amongst the professionals and music lovers, there is a particularly noticeable renaissance of interest related to Witold Maliszewski's personality as a composer and teacher, whose inspirational life unites Ukraine and Poland. The Witold Lutosławski Centennial celebration under the auspices of UNESCO in 2013 has also largely contributed to such interest. The comprehensive discography of the composer's works published in recent years has become a projection of Maliszewski's creative output into the 21st century. The posture of Witold Maliszewski as an outstanding Polish artist and public figure, his creative output and pedagogical heritage in the realm of the musical life of Ukraine and Poland still awaits a complete and fair assessment, and recognition.

Keywords: Witold Maliszewski's creative output, Ukrainian musical culture, Odesa Conservatory, neoromantic musical tradition, Polish composers.